

LIETUVOS
KULTŪROS
TARYBA

PROGRAMOS
HUMANITARINĖS
LITERATŪROS
LEIDYBA
VERTINIMAS

Martynas Tininis

Šarūnas Šlekys

Tyrimo vadovė:
Kristina Mažeikaitė

© Lietuvos kultūros taryba, 2022

Šios informacijos naudojimas galimas mokslo ir nekomerciniais tikslais, nurodant cituojamą šaltinį.

Leidinyje panaudotos Sylvia Yang, Cottonbro, Jocelyn Morales, Olga Tutunaru, Houcine Ncib, Laura Cleffmann, Kari Shea, Bernd Klutsch, Olia Gozha nuotraukos.

Dizaineris Kazimieras Dainovskis

Naugarduko g. 10, LT-01309 Vilnius

www.ltkt.lt

Autorių išreikštas požiūris nebūtinai sutampa su Lietuvos kultūros tarybos.

TURINYS

Įvadas

4

1. Humanitarinės literatūros leidybos programos analizė

6

2. Humanitarinių leidinių finansavimas kitose Lietuvos kultūros tarybos programose

24

3. Humanitarinės literatūros leidybos programos palyginimas su Lietuvos kultūros instituto ir Lietuvos mokslo tarybos programomis

29

Išvados

36

IVADAS

ŠIS TYRIMAS – TAI „HUMANITARINĖS LITERATŪROS LEIDYBOS“ PROGRAMOS (TOLIAU – PROGRAMA), KURI YRA FINANSUOJAMA KULTŪROS RĖMIMO FONDO (TOLIAU – KRF) LĖŠOMIS¹ IR ADMINISTRUOJAMA LIETUVOS KULTŪROS TARYBOS (TOLIAU – LKT), ANALIZĖ, APIMANTI 2016–2021 M. **PROGRAMOS TIKSLAS – DIDINTI AKTUALIOS ORIGINALIOSIOS IR VERSTINĖS HUMANITARINĖS (KULTŪROLOGINĖS, FILOSOFINĖS, POLITOLOGINĖS IR NEPATENKANČIOS Į KONKREČIAS KULTŪROS AR MENO SRITIS) LITERATŪROS PRIEINAMUMĄ LIETUVOJE VISOMS GYVENTOJŲ GRUPĖMS IR SKATINTI ORIGINALIOSIOS LIETUVIŲ HUMANITARINĖS LITERATŪROS SKLAIDĄ UŽSIENYJE².**

Pasitelkdama Programą LKT finansuoja 3 veiklas:

- 1.** Humanitarinę lietuvių literatūros leidybą;
- 2.** Humanitarinės literatūros vertimus į lietuvių kalbą ir leidybą (kultūrologija, filosofija, estetika, politologija ir kt. sritys, nepatenkančios į konkrečias kultūros ar meno sritis);
- 3.** Humanitarinės lietuvių literatūros vertimus į užsienio kalbas ir leidybą (paraiškas šiai veiklai vykdyti gali teikti tik Lietuvos Respublikoje registruoti juridiniai asmenys).

Projektų atrankai yra pasitelkiamas ekspertinis vertinimas. Didžiausią svorį sudaro *Projekto meninė ir kultūrinė vertė* – vertinant ją skiriama iki 60 balų, o likusiems kriterijams³ skiriama iki 40 balų.

Iki 2019 m. į Programą paraiškas dėl finansavimo galėjo teikti visoje Lietuvos Respublikoje registruoti juridiniai asmenys. Nuo 2019 m. pradėjus įgyvendinti Tolygios kultūrinės raidos (toliau – TKR) programą, pagal KRF lėšomis finansuojamų projektų teikimo gaires (toliau – Gairės), paraiškas teikti gali tik trijų didžiųjų miestų juridiniai asmenys. 57 savivaldybių projektų rengėjai finansavimą gali gauti per TKR programą.

¹ Pirmasis konkursas buvo paskelbtas 2015 m. (2015 m. Humanitarinės literatūros leidybos konkurso sąlygos. Prieiga per internetą: <https://www.ltk.lt/?psl=projektu-finansavimas&do=konkursas&step=view&id=68> (2021-11-18), tačiau finansavimas paskirstytas 2016 m., todėl analizė apima 2016–2021 m. laikotarpį.

²Kultūros rėmimo fondo lėšomis finansuojamų projektų teikimo gairės. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/22259e9089711e7a3c4a5eb10f04386/asr> (2021-11-18)

³Projekto sąmatos tikslingumas ir pagrįstumas, projekto vadovo ir vykdytojų patirtis, kvalifikacija ir kiti žmogiškieji ištekliai (kiti projekto įgyvendintojai ir organizatoriai bei kiti projekto dalyviai), projekto rėmėjų įsipareigojimai (projektui įgyvendinti pritraukiamos lėšos iš kitų finansavimo šaltinių, privačių rėmėjų, užsienio valstybių organizacijų) (2015–2016 m.), projekto sklaidos tikslingumas ir pagrįstumas.

ŠIO TYRIMO TIKSLAS – ATLIKUS LKT ADMINISTRUOJAMOS HUMANITARINĖS LITERATŪROS LEIDYBOS PROGRAMOS ANALIZĘ, ĮVARDYTI PAGRINDINES PROGRAMOS TENDENCIJAS IR INVESTICIJŲ Į PROGRAMĄ PASIEKTUS REZULTATUS BEI NURODYTI ŠIOS PROGRAMOS SANTYKĮ SU KITOMIS HUMANITARINĖS LITERATŪROS FINANSAVIMO PRIEMONĖMIS.

Šio tyrimo uždaviniai:

1. Išnagrinėti Programą ir parodyti, kiek lėšų jai skirta, kiek ir kokios kultūros ir meno organizacijos siekė gauti ir gavo finansavimą iš KRF. Nustatyti, kokio tipo paraiškoms (pagal leidinio mokslo kryptį, kilmę, projekto įgyvendinimo formą, trukmę) ir įstaigoms buvo skiriamas finansavimas.
2. Iširti, iš kokių kitų LKT administruojamų programų kultūros ir meno organizacijos pritraukia lėšas versdamos ir leisdamos humanitarinės literatūros pakraipos leidinius⁴ (toliau – humanitariniai leidiniai).
3. Apžvelgti, kokie humanitariniai leidiniai ir (ar) kokio tipo įstaigos yra finansuojami Lietuvos mokslo tarybos (toliau – LMT) Valstybinės lituanistinių tyrimų ir sklaidos 2016–2024 m. programoje (toliau – Lituanistikos programa) bei Lietuvos kultūros instituto (toliau – LKI) Vertimų skatinimo programoje (toliau – Vertimų programa).
4. Pateikti apibendrinančias išvadas.

Pirmoje tyrimo dalyje buvo išanalizuotas Programos finansavimas, kokio tipo paraiškoms (pagal leidinio mokslo kryptį, kilmę, projekto įgyvendinimo formą, trukmę) ir įstaigoms buvo skiriamas finansavimas. Antroje tyrimo dalyje iširta, kuriomis kitomis LKT programomis yra naudojamos finansuojant humanitarinius leidinius. Trečioje dalyje apžvelgiamas humanitarinių leidinių finansavimas – LMT Lituanistikos programoje bei LKI Vertimų programoje. Galiausiai pateikiamas trumpas apibendrinimas apie humanitarinių leidinių finansavimą LKT, LKI ir LMT programose 2016–2021 m.

Atliekant Programos analizę buvo pasitelkta LKT kaupiama Programos paraiškų ir projektų statistika, taip pat finansavimą gavusių paraiškų ataskaitų medžiaga, LMT ir LKI statistika. Dėl duomenų prieinamumo trūkumo kai kuriais atvejais tyrimas apima tik 2016–2019 m.

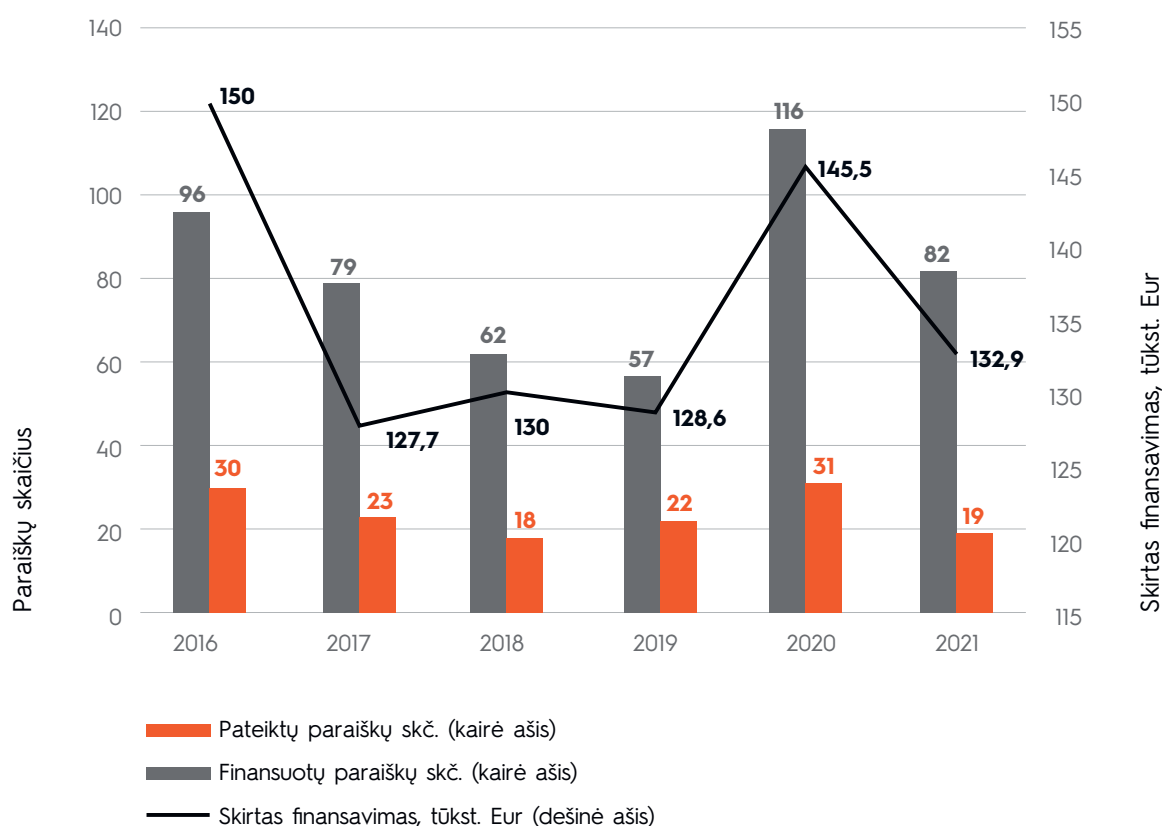
Rengiant ataskaitą buvo konsultuojamasi su Lietuvos kultūros tarybos nariu Dainiu Vaitiekūnu, tuometiniu administracijos direktoriumi Mindaugu Bundza, Kultūros ir meno skyriaus vyriausiąja specialiste Elita Užuoataite, Stebėsenos ir analizės skyriaus vedėja Kristina Mažeikaite, vyresniąja analitike Karolina Šulskute, LKI direktore Aušrine Žilinskiene, LKI Programų ir projektų skyriaus vadove Rūta Nanartavičiūte, LKI projektų vadove Kotryna Pranckūnaite, kuriems už pagalbą labai dėkojame.

⁴Atsiminimai ir prisiminimai, dienoraščiai ir memuarai, laiškai ir raštai, autobiografijos ir biografijos, enciklopedijos, žodynai, žinytai, gidai, tyrimų, filologijos ir filosofijos, istorijos ir paveldosaugos, mitologijos, menotyros, teisės ir politologijos, religijotyros ir teologijos, visuomenės mokslų leidiniai.

1 HUMANITARINĖS LITERATŪROS LEIDYBOS PROGRAMOS ANALIZĖ

Finansavimas skirtas iš KRF. Humanitarinės literatūros programai 2016 ir 2017 m. iš KRF buvo skirta po 150 tūkst., o nuo 2018 m. – po 130 tūkst. eurų (iš viso – 820 tūkst.). Vertinant paskirstytus finansus, iš viso per 2016–2021 m. buvo finansuoti 143 projektai (29 proc. pateiktų paraiškų), kuriems skirta 814 700 eurų (žr. 1 pav.). LKT Programos veiklai įgyvendinti numatyta lėšų suma ir iš KRF skirtų lėšų kiekis skiriasi, nes kai kuriais metais lieka minimalių lėšų likučių, kurie nepaskirstomi LKT ekspertų ir tarybos narių sprendimu.

1 pav. HUMANITARINĖS LITERATŪROS LEIDYBOS PROGRAMOS PARAIŠKŲ SKAIČIUS IR IŠ KRF SKIRTAS FINANSAVIMAS 2016–2021 M.

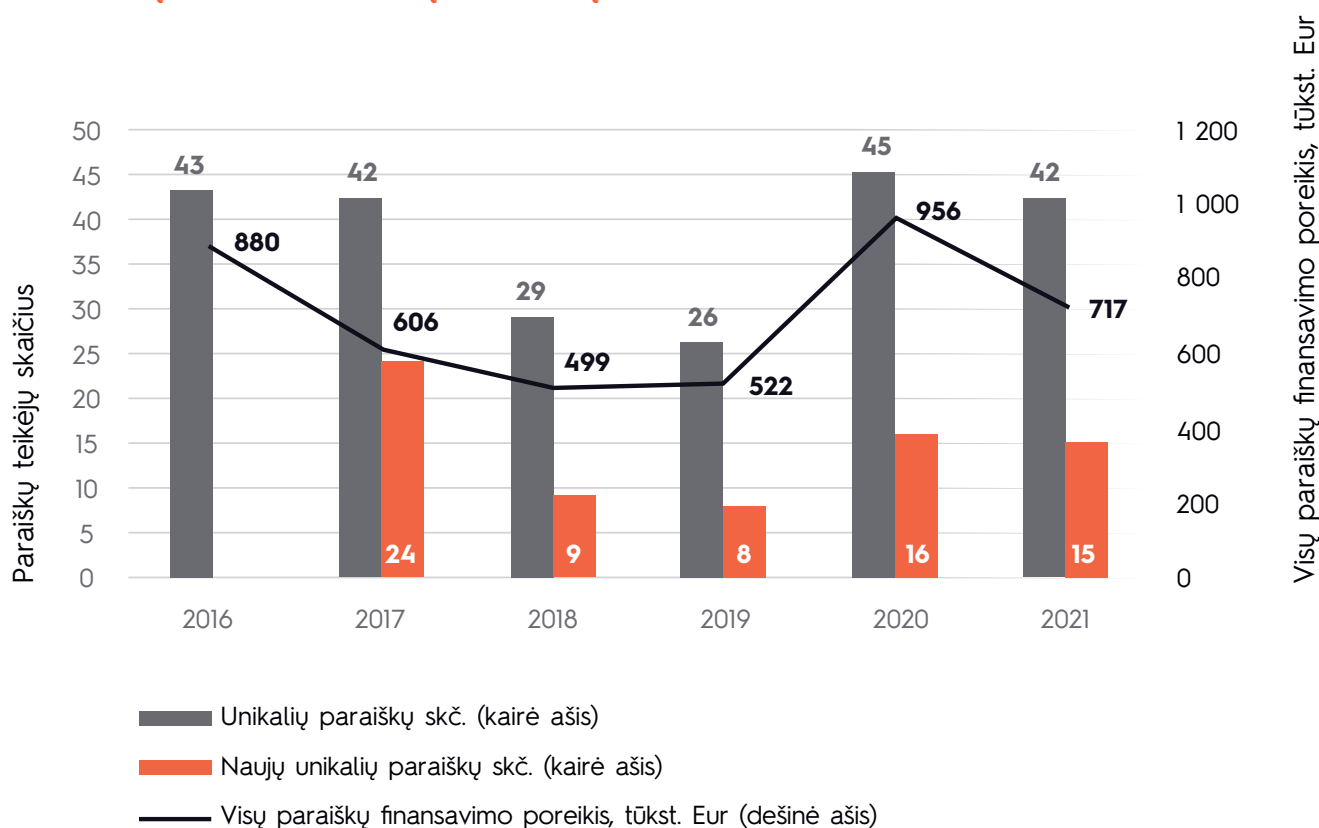

2016–2019 m. į Programą pateiktų paraiškų skaičius sumažėjo nuo 96 (2016 m.) iki 57 (2019 m.), o finansuotų atitinkamai – nuo 30 iki 22 (kasmet buvo finansuojama maždaug kas trečia paraiška). 2020 m. pateiktų paraiškų skaičius padvigubėjo iki 116. Tam įtaką turėjo padaryti tai, kad 2020 m. finansavimas buvo išskaidytas į du konkursus ir paraiškų skaičius natūraliai išaugo. 2021 m. į Programą pateiktos 82 paraiškos – taip pat daugiau nei 2019 m. (žr. 1 pav.).

Panaši dinamika matoma ir kituose Programos rodikliuose:

1. Kultūros ir meno organizacijų, teikusių paraiškas, skaičius 2016–2019 m. sumažėjo nuo 43 iki 26. 2020 m. paraiškas teikusių organizacijų skaičius grįžo į 2016 m. lygį – jų buvo 45, o 2021 m. – 42;
2. 2016 m. kultūros ir meno organizacijų finansavimo poreikis siekė 880 tūkst. eurų, o 2019 m. sumažėjo iki 522 tūkst. eurų. 2020 m. kultūros ir meno organizacijų finansavimo poreikis beveik padvigubėjo iki 956 tūkst. eurų. 2021 m. finansavimo poreikis siekė 717 tūkst. ir liko aukštesnis nei 2019 m.;
3. Naujų, pirmą kartą paraiškas į Programą teikiančių, organizacijų skaičius 2017–2019 m. sumažėjo nuo 24 iki 8. Nuo 2020 m. jų kiekis padvigubėjo – 2020 m. sulaukta paraiškų iš 16, o 2021 m. – iš 15 naujų paraiškų teikėjų.

2 pav. HUMANITARINĖS LITERATŪROS LEIDYBOS PROGRAMOS UNIKALIŲ KULTŪROS IR MENO ORGANIZACIJŲ SKAIČIUS IR VISŲ PARAIŠKŲ FINANSAVIMO POREIKIS 2016–2021 M.

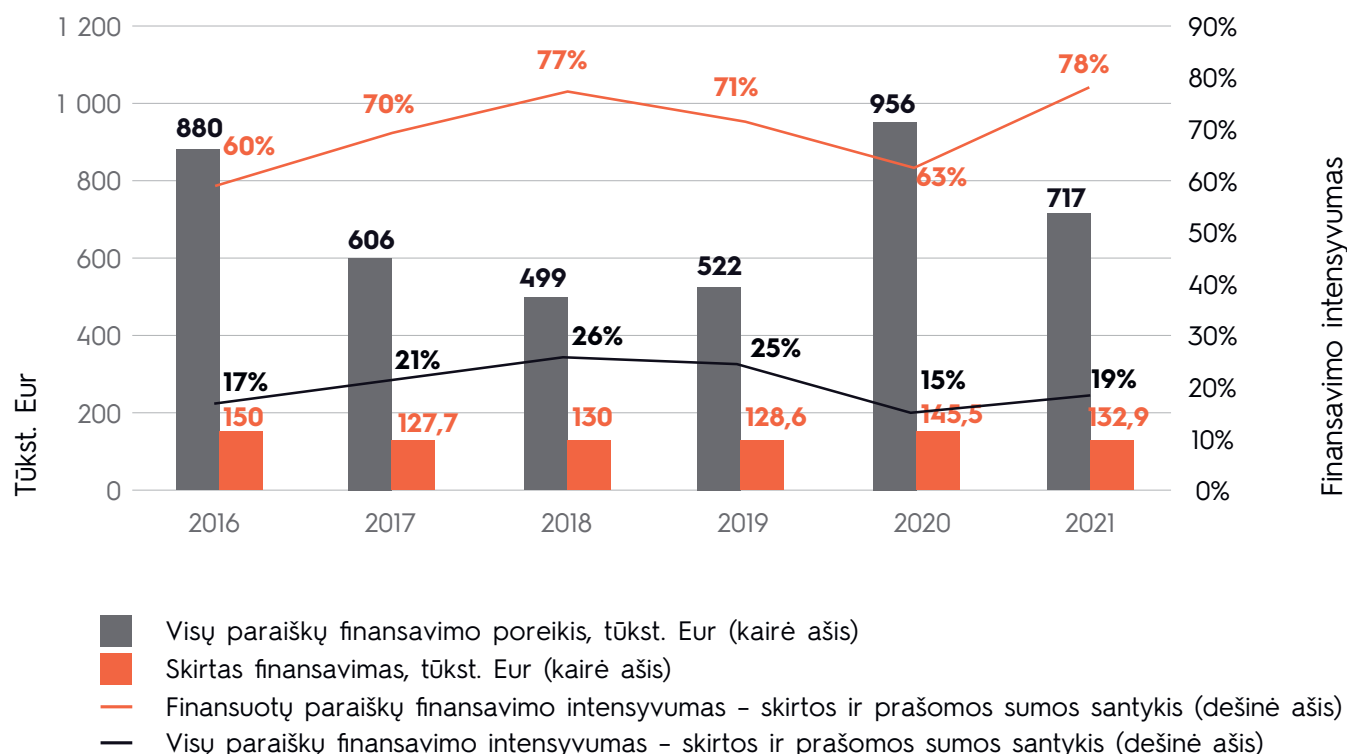
Tokia Programos statistika rodo, kad:

- 2016–2019 m. Programoje vyko „konsolidacija“ – paraiškų ir unikalių meno organizacijų kiekis, finansavimo poreikis nusistovėjo;
- 2020 ir 2021 m. paraiškų, finansavimo poreikio, unikalių kultūros ir meno organizacijų (senbuvusių ir dalyvaujančių Programoje pirmą kartą) skaičiai išaugo (beveik) dvigubai. Kaip minėta, 2020 m. šuolis turėtų būti sąlygotas dviejų kvietimų, o 2021 m. įtaką galėjo turėti ir Covid-19 pandemijos sukelti ribojimai. Lietuvos Respublikos kultūros ministras Simonas Kairys atkreipė dėmesį, kad 2020 m. „Kultūros ministerijų valdomų įstaigų pajamos krito daugiau nei perpus, kalbant apie pandemiją laiką“⁵. Tikėtina, kad ir kitos kultūros ir meno įstaigos patyrė panašų finansų susitraukimą ir tai galėjo jas paskatinti aktyviau dalyvauti Programos konkurse;
- Programa kiekvienais metais sulaukia daug naujų kultūros ir meno organizacijų. 2017–2021 m. kasmet maždaug trečdalis organizacijų teikė paraišką į Programą pirmą kartą. Iš viso tokių organizacijų buvo 72. 44 iš jų per 2017–2021 m. pateikė į Programą tik po 1 paraišką.

Kaip minėta, Programoje 2016–2021 m. buvo finansuota beveik kas trečia paraiška (žr. 3 pav.). Visų paraiškų finansavimo poreikis 2016 m. siekė 880,4 tūkst. eurų, o LKT iš KRF skyrė 150 tūkst. eurų. Taip buvo patenkinta 17 proc. visų paraiškų finansinio poreikio. 2017–2019 m. visų paraiškų finansavimo poreikio patenkinimas buvo aukštesnis ir siekė 21–26 proc. 2020–2021 m. finansavimo intensyvumas priartėjo prie 2016 m. lygio ir siekė 15–19 proc. (žr. 3 pav. juoda linija).

2016 m. viena finansuota paraiška vidutiniškai gavo 60 proc. prašomos sumos, o 2017–2019 m. finansavimą gavusioms paraiškoms buvo skirta bent 70 proc. prašomos sumos. Tik 2020 m. finansuotų projektų finansavimo intensyvumas (prašomo ir skirto finansavimo santykis) buvo sumažėjęs iki 63 proc., tačiau 2021 m. siekė net 78 proc. (žr. 3 pav. oranžinė linija).

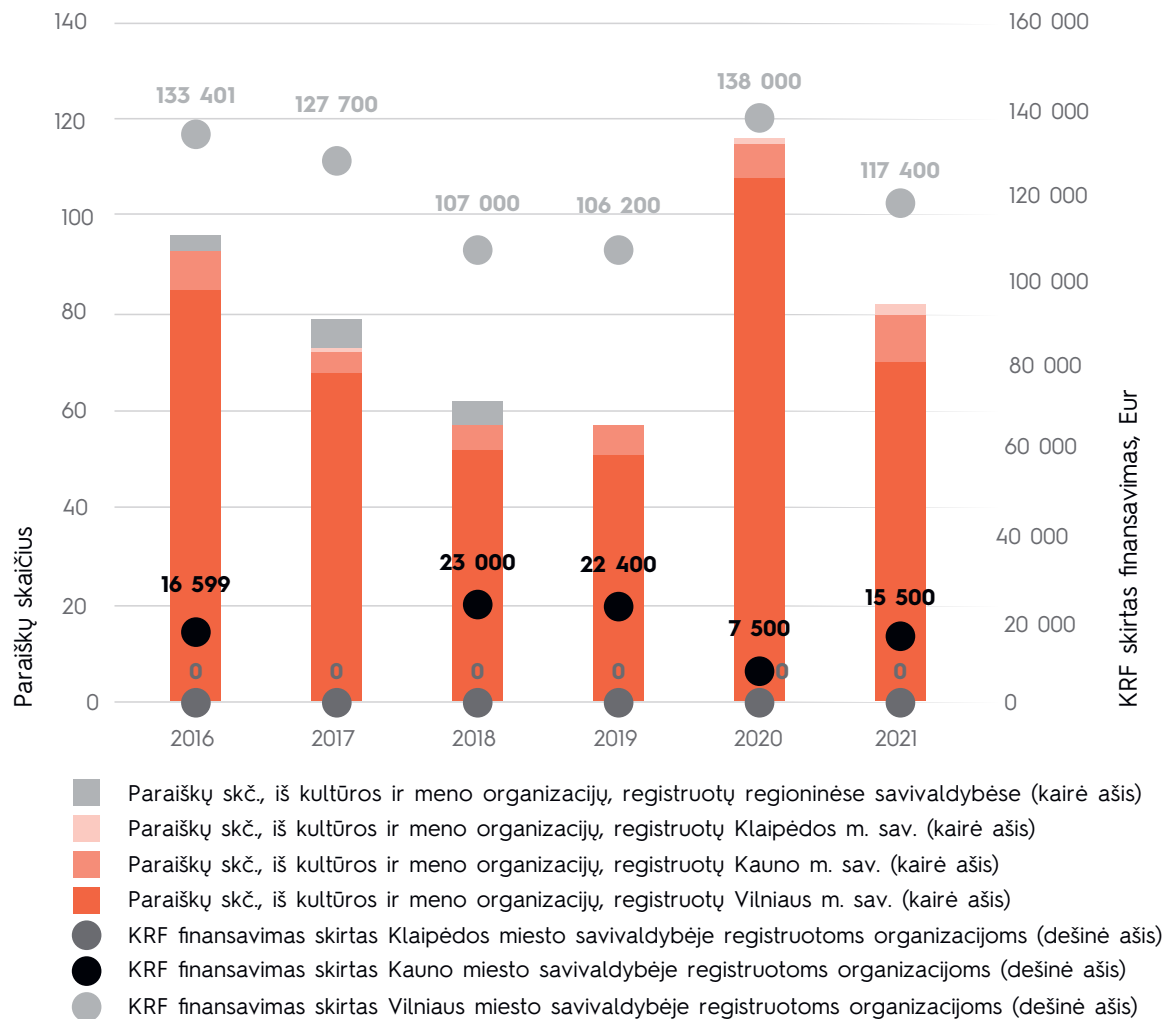
3 pav. HUMANITARINĖS LITERATŪROS LEIDYBOS PROGRAMOS FINANSAVIMO POREIKIAI IR IŠ KRF SKIRTAS FINANSAVIMAS 2016–2021 M.

Geografinis finansavimo pasiskirstymas.

Iki 2019 m. į Programą paraiškas galėjo teikti visose savivaldybėse registruotos organizacijos, nuo 2019 m. (pradėjus veikti TKR programai) – tik tos, kurios buvo registruotos Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos miestuose. 2016–2019 m. tik 14 iš 294 paraiškų buvo iš regioninių savivaldybių. 2016–2021 m. beveik visos paraiškos buvo iš Vilniaus (434 iš 492). 2016–2021 m. finansavimas suteiktas tik Vilniuje (130 paraiškų ir 729,7 tūkst. Eur) ir Kaune (13 paraiškų ir 85 tūkst. Eur) registruotoms kultūros ir meno organizacijoms. Paraiškoms, kurių teikėjai buvo iš Klaipėdos miesto, finansavimas neskirtas (žr. 4 pav.).

4 pav. HUMANITARINĖS LITERATŪROS LEIDYBOS PROGRAMOS FINANSAVIMO POREIKIAI IR IŠ KRF SKIRTAS FINANSAVIMAS 2016–2021 M.

Kiti lėšų šaltiniai. Rengiant ir (ar) leidžiant knygą yra naudojamas ne tik leidėjo įstaigos, LKT, bet ir kitų lėšų šaltinių finansavimas. Tai lėšos, kurios projektų ataskaitose nurodytos kaip „Rėmėjų lėšos“. Jas knygų leidybai skyrė įvairios organizacijos (biudžetinės⁶ ir viešosios⁷ įstaigos, užsienio šalių organizacijos⁸, labdaros ir (ar) paramos fondai⁹, verslas), mecenatai ir patys autoriai. Nė vieno tipo Rėmėjas neskyrė didžiosios lėšų dalies. Tokiu būdu 2016–2019 m. buvo pritraukta beveik 51 tūkst. Eur. Daugiausiai skyrė užsienio šalių organizacijos – 15,4 tūkst. Eur (30 proc.), privatūs rėmėjai, verslas, paramos ir labdaros fondai – 10,6 tūkst. Eur (21 proc.), patys autoriai – 1,5 tūkst. Eur (3 proc.), dėl 18,9 tūkst. Eur (37 proc.) rėmėjas nebuvo nurodytas, 4,5 tūkst. Eur (9 proc.) skirta kitų organizacijų.

Įvertinus 2016–2019 m. finansavimą gavusių 93 paraiškų ataskaitas, atkreiptinas dėmesys, kad 76 projektai buvo įgyvendinti tik iš LKT ir projekto vykdytojo lėšų. 18 proc.

(17 iš 93) nurodyta, kad buvo pritrauktas finansinis indėlis iš kitų šaltinių. Šis indėlis svyravo nuo 177 iki 16 000 eurų. Rėmėjų finansinė parama buvo pritraukta maždaug kas penktoje paraiškoje nepriklausomai nuo knygos (5 iš 28 istorinių, 4 iš 23 filosofinių ir 8 iš 42 kitų knygų¹⁰ pritraukė kitų šaltinių finansavimą).

Jei vertintume 2016–2019 m. lėšas, skirtas projektams įgyvendinti, finansų kiekis iš KRF ir projektų vykdytojų sumažėjo (lėšos iš KRF susitraukė nuo 150 iki 128,6 tūkst. eurų, o projektų įgyvendintojų – nuo 251,2 iki 226,5 tūkst. eurų). Tuo pačiu metu lėšų dalis iš Rėmėjų buvo stabili – siekė maždaug 8 tūkst. eurų 2016, 2017 ir 2019 m. ir sudarė 3–4 proc. lėšų, skirtų projektams įgyvendinti. Tik 2018 m. šių lėšų dalis buvo išaugusi iki 27 tūkst. eurų ir 14 proc. (žr. 5 pav.). Matoma, kad Rėmėjų lėšos sudaro mažą, tačiau stabilią dalį.

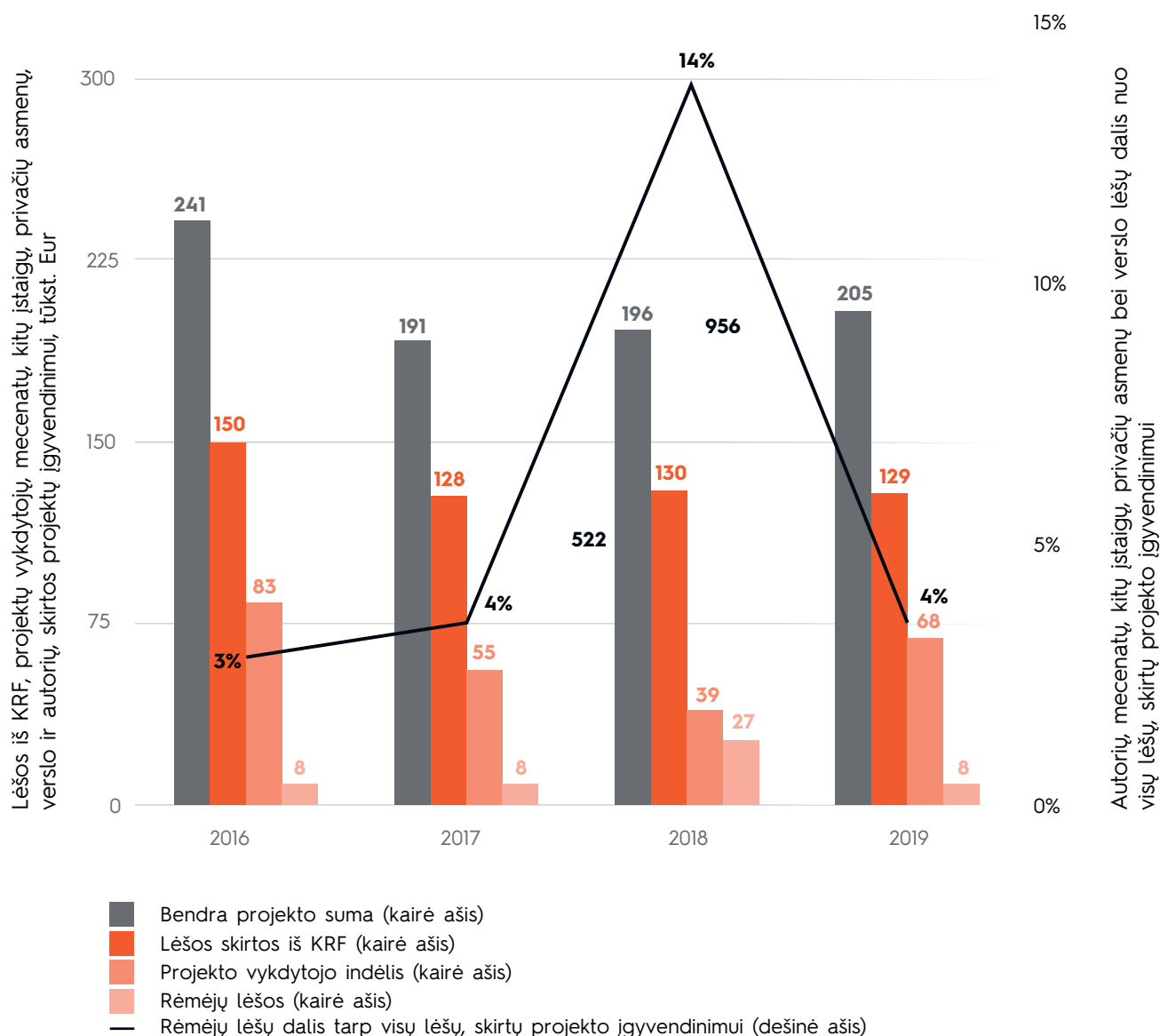
⁶ Lietuvos nacionalinis muziejus

⁷ Leidybos ir platinimo paramos centras

⁸ Knygos instituto Lenkijoje parama, rėmė Nyderlandų literatūros fondas, Prancūzų institutas Lietuvoje, Wellesley college

⁹ G. Kuprevičiaus labdaros ir paramos fondas

¹⁰ (Auto)biografijos, memuarai, laišakai, dienoraščiai, filosofija, menotyra ir kita, pvz., gastronomija.

5 pav. **PARAIŠKOMS FINANSUOTI SKIRTOS LĒŠOS PAGAL LĒŠŲ ŠALTINĮ 2016–2019 M.**

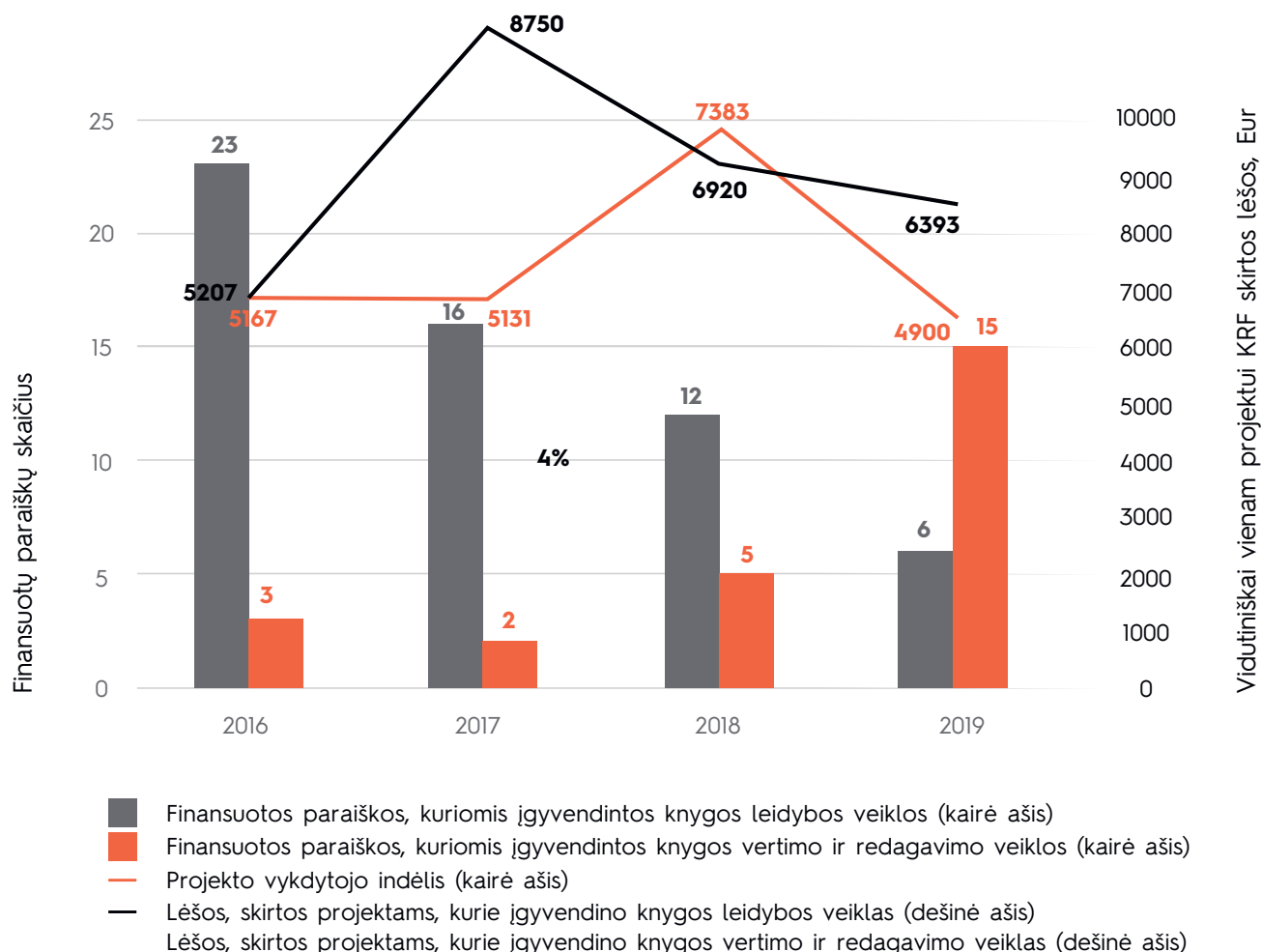
Projektų įgyvendinimo forma. Programa išsiskiria tuo, kad joje remiamos išimtinai leidybos veiklos, todėl finansuojamos paraiškos gali būti skirstomos į dvi grupes: 1) vykdančias leidybos ir 2) vykdančias tik vertimo ir redagavimo veiklas.

Nagrinėjant Programos projektų įgyvendinimo formą, buvo naudojama projektų ataskaitų informacija, todėl nagrinėjamas laikotarpis apima 2016–2019 m.¹¹ 2016–2018 m. dažniausiai buvo finansuoti projektai, įgyvendinę knygos

leidybą, o 2019 m. buvo daugiau projektų, įgyvendinančių vertimo ir redagavimo veiklas (žr. 6 pav.). Tokį pokytį galima paaiškinti tuo, kad projektų rengėjai renkasi skaidyti knygos leidybą į skirtingas veiklas (įtraukiančias leidybą ir jos neapimančias) ir jas finansuoti atskiromis dalimis. Tuo pat metu matoma, kad projektai, kuriuose buvo įgyvendinta leidybos veikla, gavo didesnę finansavimą nei tie, kurie vykdė tik vertimo ir redagavimo veiklas.

6 pav. HUMANITARINĖS LITERATŪROS LEIDYBOS PROGRAMOS PROJEKTŲ ĮGYVENDINIMO FORMA IR FINANSAVIMAS IŠ KRF, TENKANTIS VIENAM PROJEKTUI 2016–2019 M.

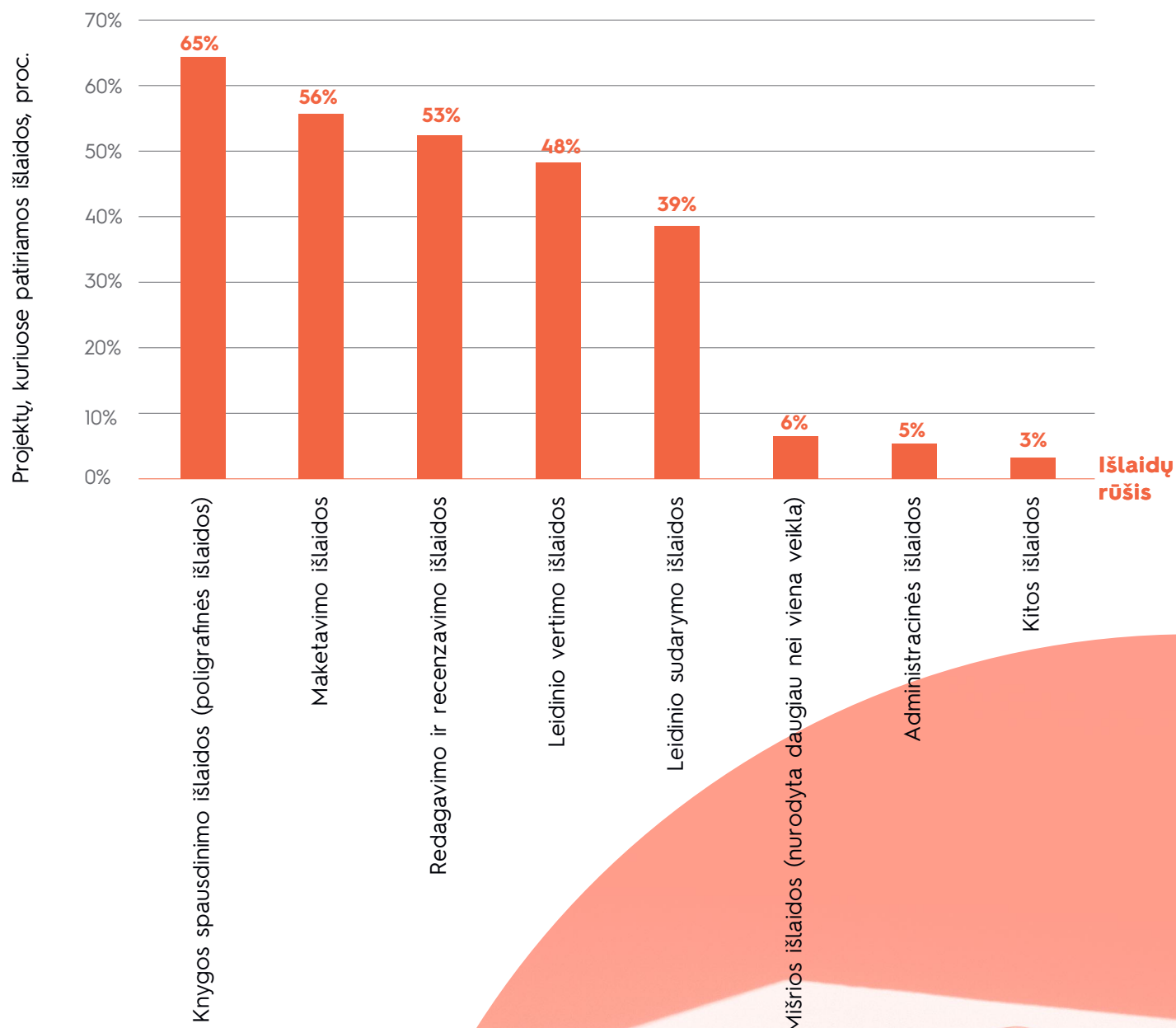
2016–2019 m. vidutiniškai skirtos lėšos iš KRF ir projektų sk. pagal projekto įgyvendinimo formą

Dažniausiai patiriamos išlaidos ir didelė specialistų kaita.

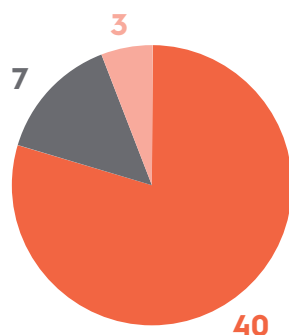
Įvertinus 2016–2019 m. finansavimą gavusių paraiškų ataskaitas matyti, kad panaudojant lėšas iš KRF dažniausiai finansuotas knygų spausdinimas (tai, kad šios išlaidos buvo patirtos, nurodyta 65 proc. ataskaitų). Antros pagal dažnumą buvo maketavimo (56 proc.), trečios – redagavimo ir recenzavimo (53 proc.), ketvirtos – vertimo (48 proc.), penktos – leidinio sudarymo (39 proc.) išlaidos (žr. 7 pav.). Tai reiškia, kad viename įgyvendintame projekte galėjo būti patirtos kelios rūšys išlaidų, pvz., Johano Huizingos knygos „Homo ludens“ vertime ir leidyboje patirtos vertimo, spausdinimo ir kitos išlaidos.

7 pav. DAŽNIAUSIAI PANAUDOJANT LĖŠAS IŠ KRF FINANSUOJAMOS IŠLAIDŲ RŪŠYS 2016–2019 M.

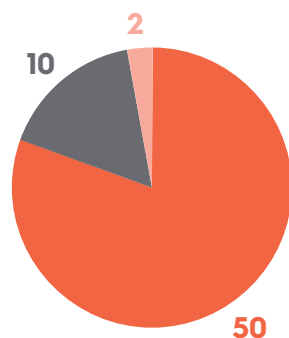
Įvertinus 2016–2020 m. 124 paraiškose ir ataskaitose nurodytus vertėjus ir redaktorus, pastebėta itin didelė šių specialistų kaita. Keturiuose iš penkių atvejų projekto rengėjas įdarbina vis naują redaktorių ir (ar) vertėją. Viena vertus, tokiu būdu finansavimas iš KRF pasiekia daug šių sričių specialistų, kita vertus, tai rodo didelę specialistų kaitą daugumoje organizacijų (žr. 8 ir 9 pav.).

8 pav. REDAKTORIŲ PASISKIRSTYMAS HUMANITARINĖS LITERATŪROS LEIDYBOS FINANSUOTOSE PARAIŠKOSE 2016–2020 M.

- 2016–2020 m. asmuo buvo redaktoriumi 1 projekte
- 2016–2020 m. asmuo buvo redaktoriumi 2 projektuose
- 2016–2020 m. asmuo buvo redaktoriumi daugiau nei 3 projektuose

9 pav. VERTĖJŲ PASISKIRSTYMAS HUMANITARINĖS LITERATŪROS LEIDYBOS FINANSUOTOSE PARAIŠKOSE 2016–2020 M.

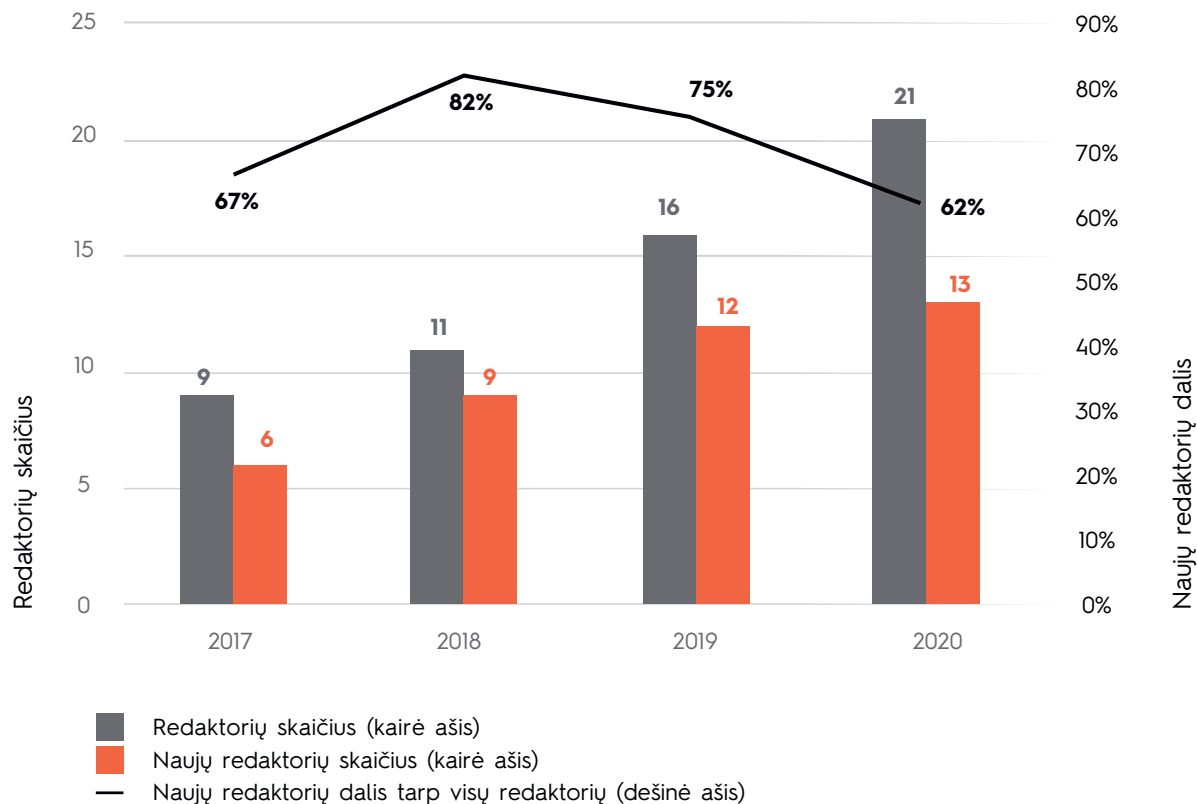

- 2016–2020 m. asmuo buvo redaktoriumi 1 projekte
- 2016–2020 m. asmuo buvo redaktoriumi 2 projektuose
- 2016–2020 m. asmuo buvo redaktoriumi daugiau nei 3 projektuose

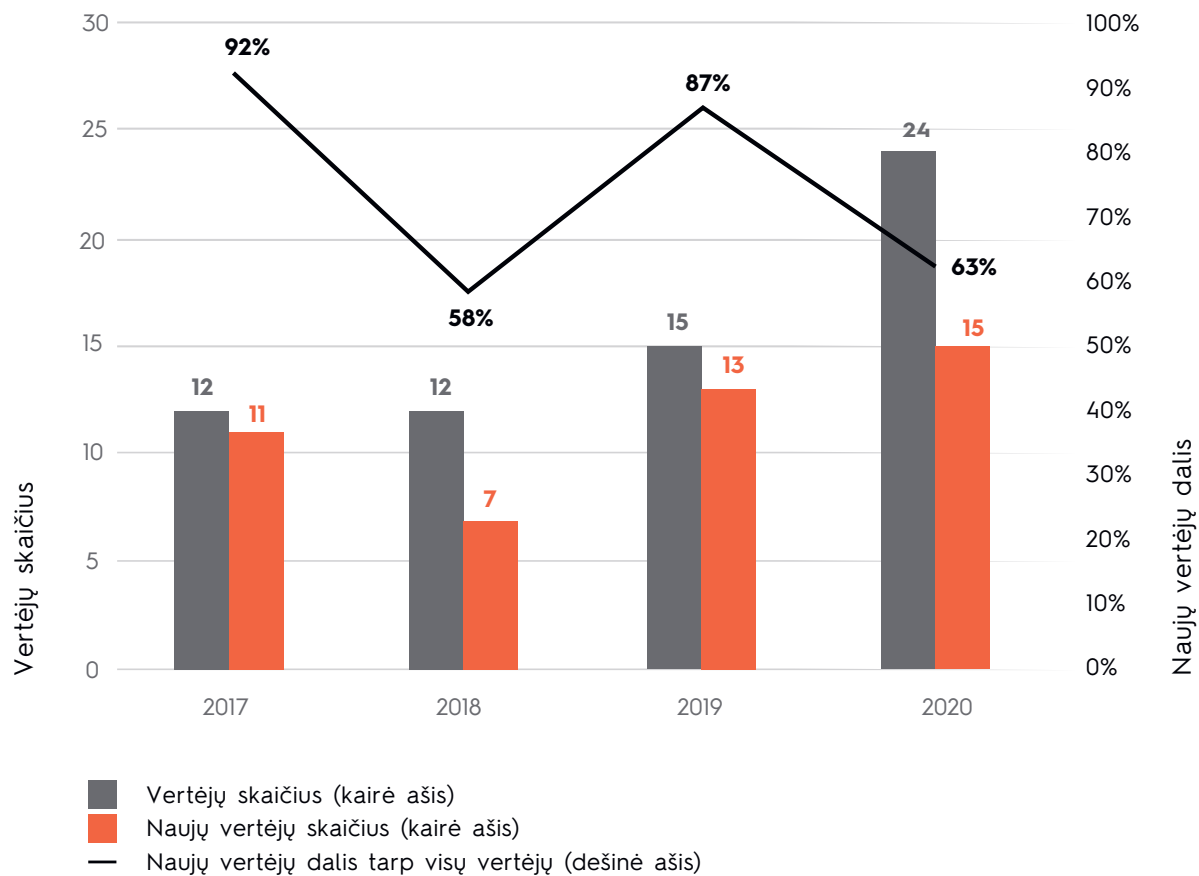
Įvertinus 2017–2020 m. Programoje dalyvavusius vertėjus ir redaktorus matyti, kad labai mažai specialistų šioje programoje dalyvauja nuolat. Didelę vertėjų kaitą galima paaiškinti tuo, kad dažnu atveju ta pati kultūros ar meno organizacija verčia knygas iš skirtingų kalbų, todėl tenka įdarbinti vis kitą specialistą. Tačiau pastebėta, kad projektų vykdytojai, kurie vykdė vertimus iš vienos kalbos (pvz.,

anglų), vis tiek įdarbindavo skirtingus vertėjus. Panaši padėtis yra su redaktoriais – išimtiniais atvejais tas pats asmuo per vienerius metus buvo redaktoriumi net 3 projektuose. Vertinant paraiškų visumą, kiekvienais metais nauji vertėjai ir redaktoriai sudaro daugumą šių specialistų (žr. 10 ir 11 pav.).

10 pav. NAUJŲ REDAKTORIŲ SKAIČIUS IR JŲ DALIS TARP VISŲ REDAKTORIŲ 2017–2020 M.

11 pav. NAUJŲ VERTĖJŲ SKAIČIUS IR JŲ DALIS TARP VISŲ VERTĖJŲ 2017–2020 M.

Norint detaliau išnagrinėti didelės vertėjų ir redaktorių kaitos klausimą, buvo paskambinta keturiems projektų vykdytojams, dalyvavusiems Programoje. Jų atsakymuose išskirtos dvi dažniausios vertėjų kaitos priežastys humanitarinių leidinių leidyboje:

1. Leidiniams vertėjas yra pasirenkamas pagal srities specializaciją – ieškomas specifinės srities specialistas (istorikas medievistas, filosofas, galintis versti Sokratą, ir pan.), kad išmanytų verčiamos srities terminologiją, jau egzistuojančius vertimus, kad, neturėdamas kai kurių terminų nusistovėjusio vertinio, būtų pajėgus jį sugalvoti / sukurti.
2. Mažas vertėjų gaunamas atlygis sąlygoja, kad vertėjai, gavę nuolatinį darbą, negali įsitraukti į vertimus (vykdomus projektų pagrindu). Todėl įgyvendinant kitą paraišką tenka ieškoti naujo vertėjo.

Dažniausia redaktorių kaitos problema:

1. aukštų reikalavimų ir mažo atlygio kombinacija. Redaktorius turi būti ne tik specifinės srities specialistas, bet ir mokėti kalbą, iš kurios verčiama. Net gavus finansavimą paraiškai vykdyti, paraiškoje numatytas redaktorius gali būti pakeistas, nes jis jau bus įsidarbinęs kitame projekte.

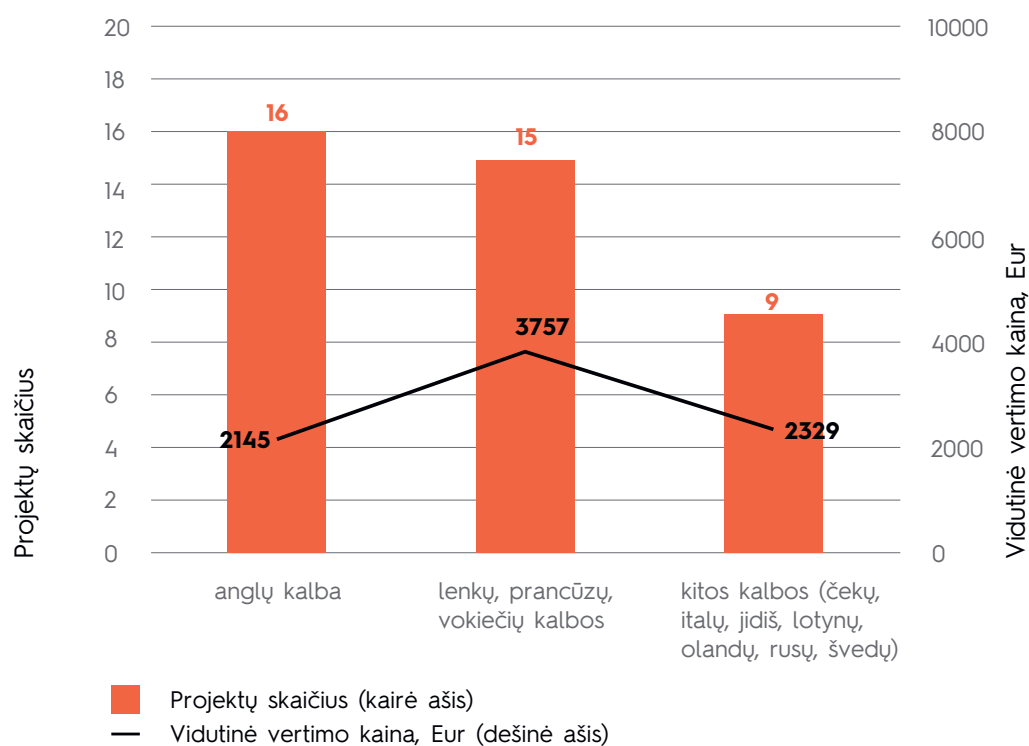
Iš 111 redaktorių ir vertėjų tik 14 yra papildomai gavę finansavimą konkursuose Stipendijų kultūros ir meno kūrėjams, o 7 buvo juridinio asmens vadovais Literatūros konkursuose 2014–2020 m. Yra penki projektų vykdytojai („Margi raštai“ – 3 projektai, „Mintis“ – 7, „Kitos knygos“ – 4, Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas – 5, „Apostrofa“ – 4), kurie dažniausiai pasitelkia tą patį vertėją ir (ar) redaktorių, įgyvendindami projektus.

Iš 143 projektų pasitaikė 83, kuriuose buvo įdarbintas vertėjas. Pusėje jų (41 iš 83) vertimo veiklai finansuoti skirta 114,1 tūkst. Eur iš KRF. Vieno projekto vertimo išlaidoms vidutiniškai teko 2,8 tūkst. eurų. 41 projekte buvo pasitelkti 38 vertėjai. Vienam vertėjui tenkančios lėšos svyravo nuo 300 iki 8 250 eurų. Vidurkis siekė 2 tūkst. eurų, o mediana (vidurinė reikšmė) – 2 240 eurų. Tokia galėjo būti vidutinė ar vidurinė (medianinė) knygos vertimo kaina. Ji buvo maždaug du su puse karto mažesnė nei LKI administruojamoje Vertimų programoje (žr. 3 skyrių). Leidinių teksto / turinio apimtis gali būti matuojama pagal spaudos lankų skaičių, tačiau informaciją apie tai pateikė tik itin maža projektų įgyvendintojų dalis, tad šie duomenys analizėje nebuvo panaudoti.

Tikėtina, kad didelei specialistų kaitai įtaką gali daryti maži atlygiai. 2021 m. atliktame „Menininkų socialinės ir kūrybinės būklės vertinimo“ tyrime buvo apskaičiuotos stipriausios ir silpniausios menininkų būklės komponentės. Skalėje vertės skaičiuotos nuo 0 iki 5 balų (0 – blogiausia, 5 – geriausia reikšmė). Rodiklis „Pajamos iš kūrybinės veiklos, pakankamos pragyventi“ siekė 2,39 ir buvo 0,84 punkto žemesnės už menininkų būklės vidurkį 3,22. Pažvelgus į literatūros ir žurnalistikos sritis matyti, kad šis rodiklis buvo 1,32 ir 1,47 balo žemesnis už vidurkį. Tai buvo pačios žemiausios reikšmės tarp visų sričių. Todėl autorių išvada, kad tai „menininkams neatneša pakankamų pajamų, menininkai susiduria su pajamų nestabilumu, turi ieškotis papildomų pajamų šaltinių“ aktualiausia yra būtent šių sričių specialistams. Programos analizė parodė, kad vertimo kaina priklauso bent nuo 4 veiksnių:

1. Kalbos, iš kurios yra verčiama. Iš 45 projektų, kurios 2016–2019 m. patyrė vertimo išlaidų, mažiausiai išversti kainavo leidinius, parašytus anglų kaba (vidutiniškai 2 145 eurus), o brangiausiai – lenkų, prancūzų ir vokiečių kalbomis (3 757 eurus). Iš kitų kalbų verčiamų knygų buvo vos keletas, joms versti vidutiniškai skirta 2 329 eurai (žr. 12 pav.);

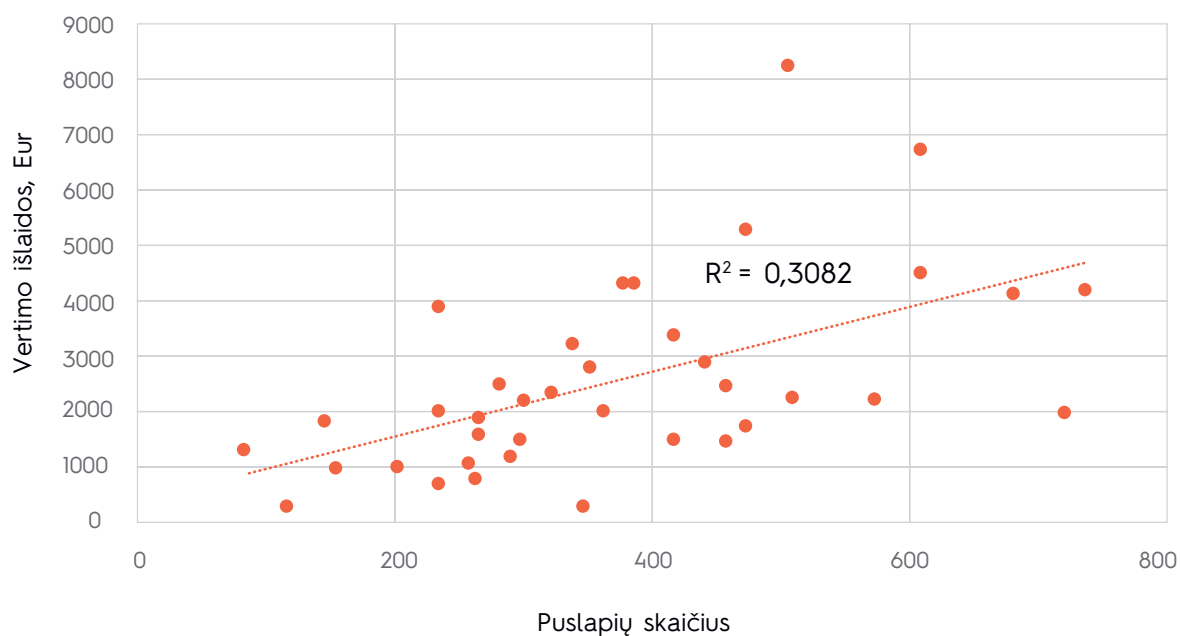
12 pav. UŽSIENIO KALBŲ LEIDINIAMS VERSTI VIDUTINIŠKAI IŠLEISTOS LĖŠOS IŠ KRF 2016–2021 M.

2. Verčiamų puslapių skaičiaus. Įvertinus 38 projektus, kuriuose vyko vertimai iš užsienio kalbos, buvo nurodytas leidinio puslapių skaičius ir patiriamos vertimo išlaidos, matyti silpna koreliacija (0,3) – augant verčiamų

puslapių skaičiui, didėja vertimui skiriamos išlaidos. 200–300 puslapių apimties leidiniui versti iš KRF panaudota nuo 708 iki 3 900 eurų, o 500–600 puslapių apimties leidiniui – nuo 2 240 iki 8 250 eurų (žr. 13 pav.);

13 pav. VERTIMO IŠLAIDŲ (KAIRĖ AŠIS) IR PUSLAPIŲ SKAIČIAUS (APATINĖ AŠIS) SKLAIDOS DIAGRAMA 2016–2019 M.

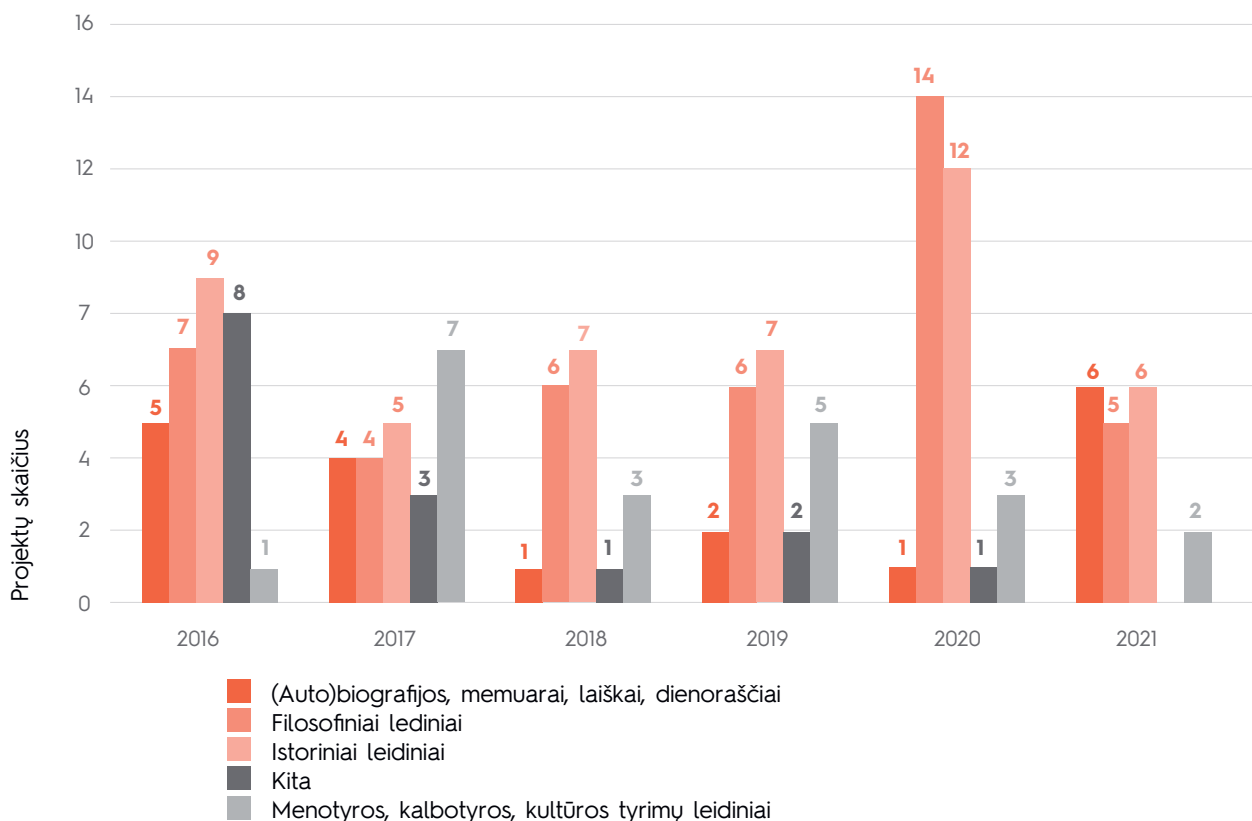
3. Verčiamo leidinio. Įvertinus 39 projektus, kuriuose vyko vertimas iš užsienio kalbos, buvo patirtos vertimo išlaidos ir nurodyti vertėjai, daugiausiai lėšų teko skirti istoriniams leidiniams (8 projektams vidutiniškai po 3 824 eurus), kai 16 filosofiniams – po 2 831 eurą, o likusiems 15 projektų¹⁴ – po 2 216 eurų;
4. Vertėjo patirties ir kvalifikacijų – tikėtina, kad meno kūrėjų organizacijoms (toliau – MKO) priklausantys asmenys turi daugiau patirties ir / ar aukštesnę kvalifikaciją, todėl gali pretenduoti į aukštesnį atlygį. Iš 65 vertėjų, dalyvavusių Programoje, 36 buvo 40-yje projektų, kuriuose vyko vertimas iš užsienio kalbos ir buvo patirtos vertimo išlaidos. 12 iš jų priklausė meno kūrėjų organizacijoms¹⁵. Vienam MKO priklausiusiam

vertėjui tekusi suma svyravo nuo 1 050 iki 6 720 eurų ir vidutiniškai siekė 3 619 eurų. Palyginimui, 24 MKO nepriklausančių vertėjų atlygiai buvo mažesni – varijavo nuo 300 iki 4 300 eurų ir vidutiniškai siekė 2 142 eurus.

Dažniausiai finansuojami projektai 2016–2021 m.

Vertinant projektų vykdytojų pateiktą informaciją, galima išskirti 5 kategorijas, kurioms gali būti priskirti finansuojami projektai. 2016–2021 metais daugiausiai finansuota projektų, kuriuose buvo leidžiami ir (ar) verčiami istoriniai (46 projektai) arba filosofiniai (42) leidiniai. Taip pat išskiriamos (auto)biografijų, memuarų, laiškų, dienoraščių (19), menotyros, kalbotyros, kultūros tyrimų (21) bei kitų knygų¹⁶ (15) kategorijos (žr. 14 pav.).

14 pav. HUMANITARINĖS LITERATŪROS LEIDYBOS PROGRAMOJE DAŽNIAUSIAI FINANSUOJAMI PROJEKTAI 2016–2021 M.

Pastebima, kad laikui bėgant keičiasi dažniausiai finansuojami projektai. 2016, 2018–2019 m. dažniausiai finansuotos veiklos buvo susijusios su istoriniais leidiniais. 2017 m. finansavimą dažniau gavo projektai, kurie buvo skirti menotyros, o 2020 m. – filosofijos knygoms (žr. 14 pav.). Taip pat pastebimas išaugęs (auto)biografijoms, memuarams, laiškams ir dienoraščiams skirtų projektų skaičius – per 2021 m. finansuoti 6 tokie projektai.

Projektai (leidiniai) pagal kilmę 2016–2021 m.

Didesnė dalis finansuojamų projektų (leidinių) pagal leidinio kilmę yra užsienietiški (leidinio autorius yra užsienietis). Visu humanitarinės literatūros leidybos programos veikimo laikotarpiu išsiskiria tik 2017 metai, kai finansuota šiek tiek daugiau projektų, kurių kilmė lietuviška¹⁷ (13 projektų iš 23).

¹⁴ (Auto)biografijos, memuarai, laiškai, dienoraščiai, menotyra, kalbotyra, kultūros tyrimai ir kitos knygos.

¹⁵ 7 buvo Lietuvos literatūros vertėjų sąjungos nariai, 5 – Lietuvos rašytojų sąjungos.

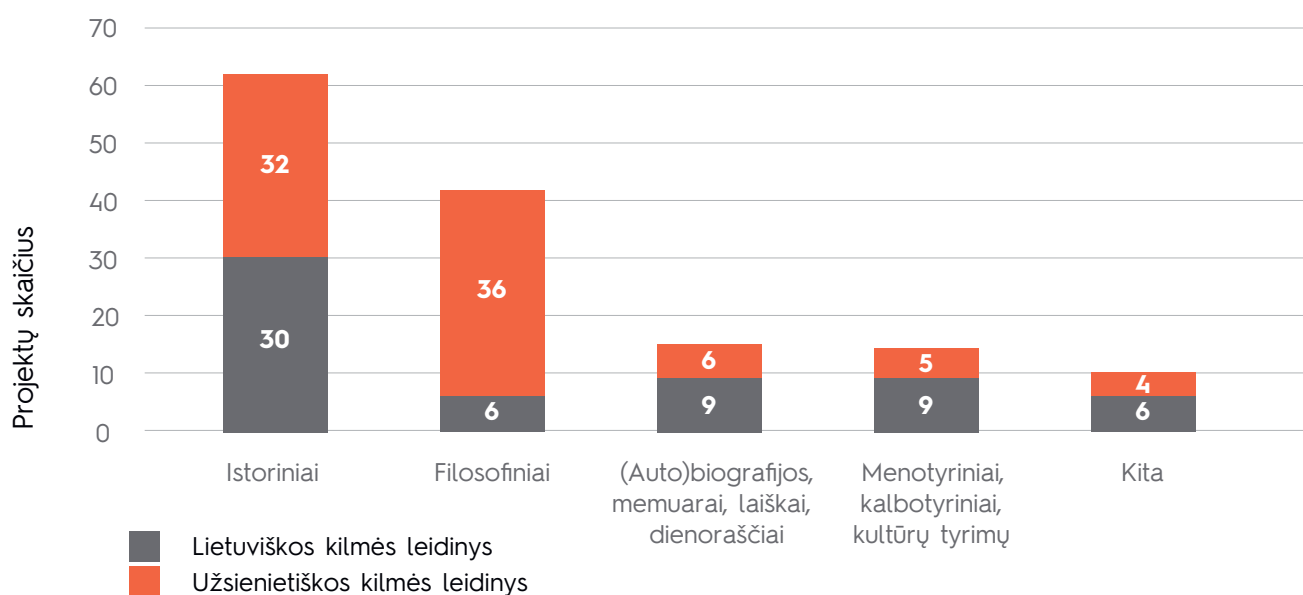
¹⁶ Poezijos ar publicistikos rinkiniai ir kiti leidiniai.

¹⁷ Leidinio kilmė siejama su jo autoriaus (-ės) kilmę, kuri priskiriama naudojant prieinamą informaciją apie autorius (-ės) tautybę, pilietybę, gyvenamąją vietą (toks priskyrimo būdas naudojamas Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos autorių duomenų bazėje).

Pastebima, jog ypač didelė dalis projektų, siejamų su užsieniškais leidinio kilmės, yra filosofiniai, – tai suprantama, mat dažnu atveju verčiami ir leidžiami chrestomatiniai,

filosofijos klasika laikomi tekstai ar kiti itin svarbūs filosofiniai veikalai. Tarp kitų projektų pasiskirstymas tarp užsieniškų ir lietuviškų leidinių yra tolygesnis (žr. 15 pav.).

15 pav. HUMANITARINĖS LITERATŪROS PROGRAMOJE FINANSUOJAMI PROJEKTAI PAGAL DAŽNUMĄ IR PRISKIRTĄ LEIDINIO KILMĘ 2016–2021 M.

Humanitarinės literatūros leidybos programa finansavo 7 klasikinės filosofijos autorių – Platono bei Cicerono – knygų leidybą. Tai Cicerono „Apie lemtį“, „Kalbos prieš Verį“, „Apie pranašavimą“ (ir kt.) bei Platono „Alkibiadas“, „Charmidas“ bei kt.

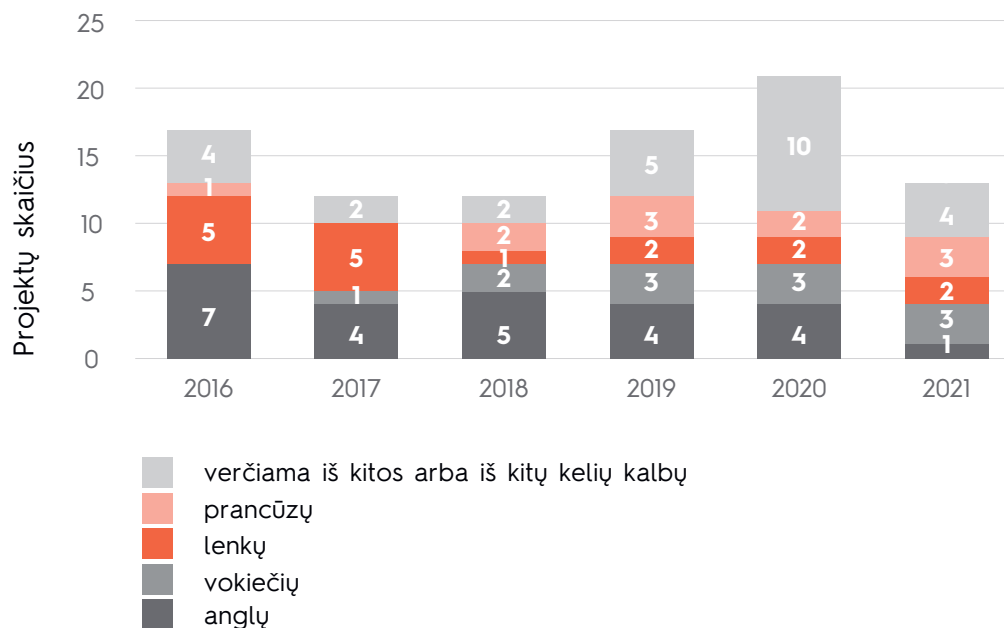
Atskiroje kategorijoje pateikiami ir leidiniai, kurių autoriai glaudžiai susiję su Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės ir Abiejų Tautų Respublikos istorija ar yra litvakų kilmės. Tokių leidinių būta nemažai – 16 (žr. 1 lentelę).

1 lentelė. HUMANITARINĖS LITERATŪROS LEIDYBOS PROGRAMOJE FINANSUOJAMI PROJEKTAI, SIEJAMI SU ATR/LDK ISTORIJAI REIKŠMINGOMIS ASMENYBĖMIS, VILNIAUS BENDRUOMENE IR LITVAKAIS PAGAL PRISKIRTĄ LEIDINIO KILMĘ 2016–2021 M.

Asmuo, su kuriuo siejama leidinio autorystė	Projektų skaičius
Mykolas Romeris	1 projektas
Juzefas Ignacas Kraševskis	6 projektai (leidinių serija)
Jurgis Giedraitis ir Česlovas Milošas	1 projektas
Teodoras Narbutas	1 projektas
Joachimas Lelevelis	1 projektas
Israelis Kohenas	1 projektas
Zeligo Kalmanovičius	1 projektas
Jokūbas Geištoras	1 projektas
Tadeušas Bujnickis	1 projektas
Liudvikas Čarkovskis	1 projektas
Nepažymėta (XIX a. Vilniaus žydų virtuvė)	1 projektas

Leidinių vertimas. Jei kalbėtume apie verčiamus leidinius, anksčiau programoje dominavo iš anglų ir lenkų kalbų verčiami tekstai, tačiau Programos veikimo laikotarpiu, 2018 metais, pradėjo daugėti iš kitų kalbų verčiamų tekstų (mažėjant iš anglų ir lenkų k. verčiamų tekstų daliai), o paskutiniame kvietime finansuotas tik vienas iš anglų k. ir du iš lenkų k. verčiami leidiniai (žr. 16 pav.).

16 pav. HUMANITARINĖS LITERATŪROS PROGRAMOJE FINANSUOJAMI PROJEKTAI PAGAL KALBAS, IŠ KURIŲ YRA VERČIAMAI, 2016–2021 M. LEIDINIAI.

Tarp „kitų“ kalbų, iš kurių verčiami leidiniai, buvo lotynų, graikų, rusų, olandų, švedų, čekų, hebrajų, jidiš, italų kalbos. Lyginant ankstesnį humanitarinės literatūros leidybos programos laikotarpį (2016–2018 m.) su vėlesniu (2019–2021 m.), vėlesniajame galima matyti vis daugiau leidinių, verčiamų ne iš anglų ir lenkų kalbų.

O jei kalbėtume apie kalbas, į kurias leidiniai buvo verčiami, visu programos veikimo laikotarpiu finansuota 13 leidinių (projektų), kuriuose vertimas vyko ne tik į lietuvių kalbą. 12-oje leidinių (projektų) buvo rengiamas bent dalinis vertimas į anglų kalbą. 2 atvejais kartu su anglų kalba vyko vertimas (apimantis bent dalį teksto) į italų, ispanų, lotynų, portugalų (knygos „Opera „Everardas II - Lietuvos karalius“ leidyba) ir rusų (knygos „Leonardas Gutauskas. Dalia Grinkevičiūtė: poema“ leidyba) kalbas. Vienas leidinys paraleliai verstas į vokiečių kalbą.

Projektų trukmė. Vertinant vidutinę finansuoto projekto trukmę, atsižvelgta į 2016–2020 metų duomenis (tyrimo metu ne visi 2021 m. finansuoti projektai buvo pasibaigę, tad buvo neįtraukti). Įprastai, kai projektas buvo vieno etapo ir jo vykdytojams pavyko laikytis suplanuotų terminų, projekto trukmė humanitarinės literatūros leidybos programoje siekė apie 11–12 mėnesių. Tokiuose vieno

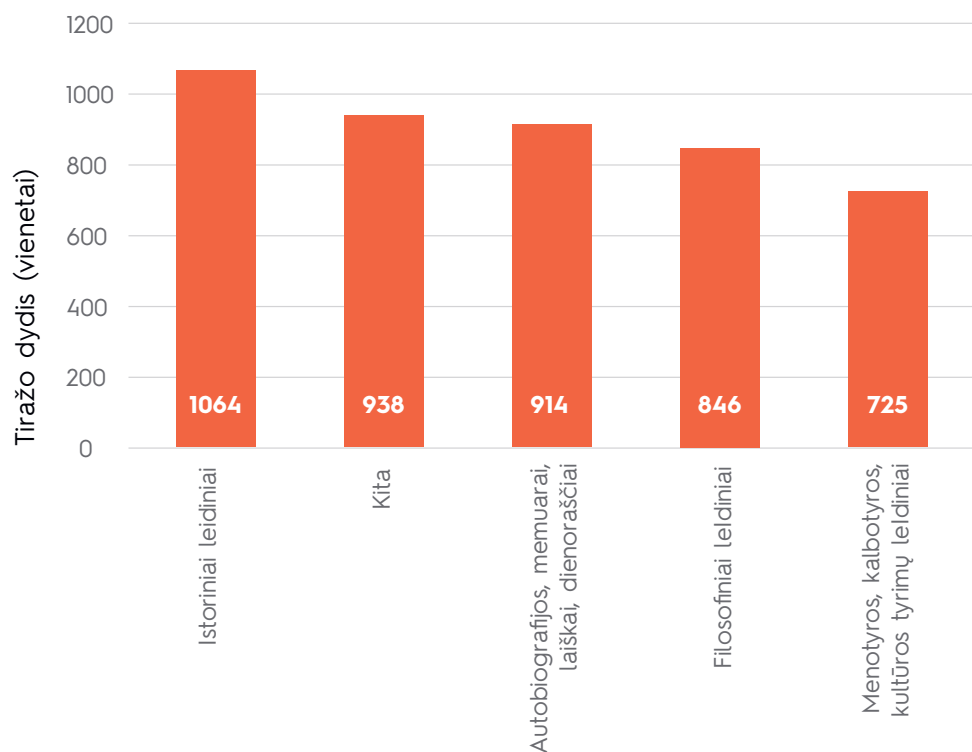
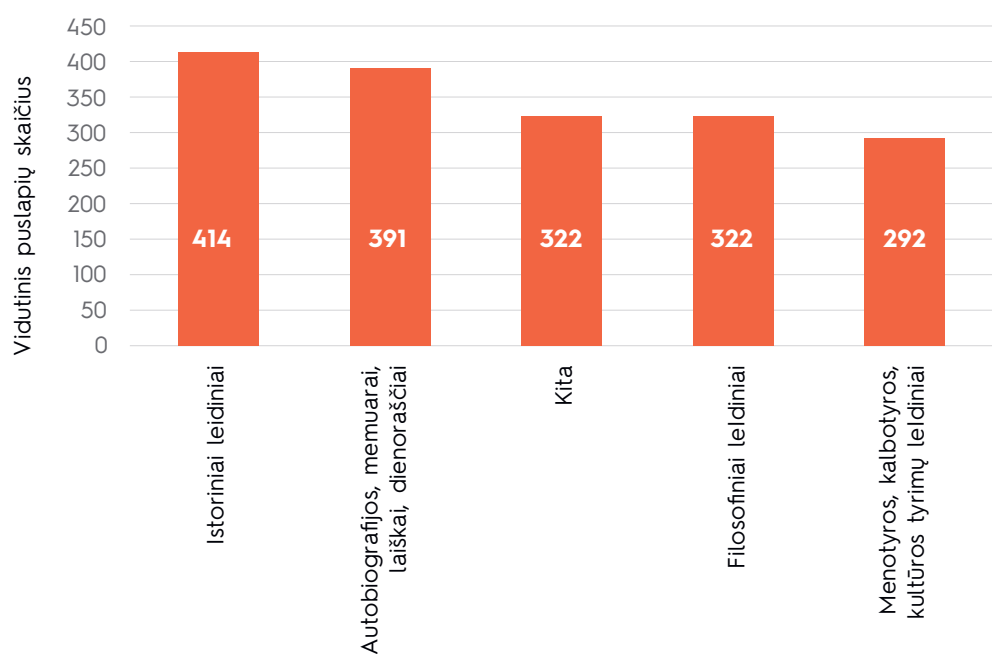
etapo projektuose laikas nuo projekto pradžios iki knygos išleidimo (jei projektu siekiama išleisti leidinį) siekė apie 11 mėnesių.

2016–2020 m. 17 iš 124 projektų, kuriuos buvo siekiama įgyvendinti keliais etapais arba dėl tam tikrų priežasčių nespėta įgyvendinti pagal suplanuotus terminus, buvo pratęsti. Tokiuose projektuose procesas nuo projekto pradžios iki knygos išleidimo užtruko apie 19 mėnesių. Projekto laiko pratęsimas projektų vykdytojų dažnai buvo motyvuojamas tuo, jog verčiamas tekstas sudėtingas ar itin ilgas, dėl to gali pailgėti vertimo, teksto redagavimo trukmė.

Apimtis ir turinys. Vertinant programoje finansuotus projektus (leidinius) pagal jų planuojamą tiražą, galima vėl išskirti projektus, kuriuose verčiami ir (ar) leidžiami istoriniai leidiniai, – būtent juos buvo planuojama leisti didžiausiu tiražu (vidutiniškai 1 064), tuo tarpu mažiausias planuojamas tiražas buvo nurodomas menotyros, kalbotyros, kultūros tyrimų leidiniams skirtuose projektuose (vidutiniškai 725) (žr. 17 pav.). Atkreipiamas dėmesys, jog, remiantis turimais duomenimis, planuojamas ir faktinis tiražas dažniausiai sutampa, tačiau faktinis tiražo dydis nebuvo naudojamas dėl šių duomenų trūkumo.

Taip pat galima matyti ir finansuotų projektų leidinių vidutinį puslapių skaičių. Šiuo aspektu ir vėl išsiskiria istoriniai leidiniai, kurių vidutinis puslapių skaičius yra didžiausias (vidutiniškai 414 puslapiai). Tuo tarpu ploniausi leidiniai buvo menotyros, kalbotyros, kultūros tyrimų kategorijoje, kurioje vidutinis puslapių skaičius siekė 292, t. y. 122 puslapiais mažiau nei istorinių leidinių (žr. 18 pav.).

Už Lietuvos kultūros tarybos investuotą 1 eurą vidutiniškai buvo atspausdintas 61 puslapis humanitarinės literatūros teksto.

17 pav. HUMANITARINĖS LITERATŪROS LEIDYBOS PROGRAMOJE FINANSUOJAMŲ PROJEKTŲ LEIDINIŲ VIDUTINIS PLANUOJAMAS TIRAŽAS 2016–2021 M.**18 pav. HUMANITARINĖS LITERATŪROS LEIDYBOS PROGRAMOJE FINANSUOJAMŲ PROJEKTŲ LEIDINIŲ VIDUTINIS PUSLAPIŲ SKAIČIUS 2016–2020 M.**

Tiesa, knygų puslapių lyginimas šiuo atveju nėra itin tikslus, nes įtraukiant puslapių skaičių nėra atsižvelgiama į leidinio puslapio ar naudojamo šrifto dydį. Nors leidinių teksto / turinio apimtis gali būti matuojama pagal spaudos lankų skaičių, informaciją apie tai pateikė tik itin maža dalis projektų įgyvendintojų, tad šie duomenys tyrime nebuvo naudojami.

Pastebėta, jog dauguma programoje finansuotų leidinių verčiami ir / ar leidžiami lietuvių kalba pirmą kartą – 134 leidiniai iki šiol nebuvo pasirodę lietuvių kalba.

Taip pat bandyta identifikuoti, ar leidinys yra planuojamos ar jau esamos leidinių serijos dalis. 21 projekte iš 143-ų leidiniai buvo priskirti tam tikroms knygų serijoms – pavyzdžiui, keli knygų tomai, skirti vieno autoriaus kūrybai, ar vienos leidyklos knygos, skirtos tai pačiai temai nagrinėti.

Storiausia ir ploniausia knyga. Remiantis turimais duomenimis, storiausia humanitarinės literatūros leidybos programoje finansuota knyga yra „Vilniaus Universiteto kultūros turtai istorijos skersvėjuose: XVI-XXI a.“, turinti net 885 puslapius, tuo tarpu ploniausia buvo 30 puslapių edukacinė knyga vaikams „Sena žaislų dėžė“ (serija „Įdomioji senovė“).

Leidyklos. Per visus programos veikimo metus (2016–2021 m.) paraiškas pateikė 116 skirtingų organizacijų (leidyklų), iš kurių bent kartą finansavimą gavo 42. Beveik pusė (18) iš šių organizacijų finansavimą gavo tik sykį, taigi didžiąją dalį programoje finansuotų projektų (125 iš 143) parengė 24 organizacijos (leidyklos).

Pagal finansuotų projektų skaičių programoje pirmąją 3 įstaigos – joms LKT skyrė finansavimą maždaug kas antrai paraiškai: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas – 15 finansuotų paraiškų iš 26 (86,1 tūkst. Eur), leidykla „Jonas ir Jokūbas“ – 12 iš 20 (84,3 tūkst. Eur), leidykla „Kitos knygos“ – 11 iš 21 (73,5 tūkst. Eur). Tarp finansavimą gavusių organizacijų matomos ir didžiosios šalies leidyklos („Baltos lankos“, „Mintis“ ir „Vaga“). „Baltų lankų“ leidykla pateikė 10 paraiškų, iš kurių finansuotos net 8 už 49,6 tūkst. Eur. Iš kitų dviejų leidyklų finansuota maždaug kas trečia paraiška. Iš „Minties“ pateiktos 24 paraiškos ir finansavimą gavo 9 (57 tūkst. Eur). Iš „Vagos“ – 13 paraiškų ir finansavimas skirtas 5-ioms (22,7 tūkst. Eur). Pirmųjų trijų įstaigų paraiškos finansuotos dažniau, nors pateiktų paraiškų skaičiai yra panašūs.

Tiesa, „Jono ir Jokūbo“ leidykla išsiskiria ne tik finansuotų projektų skaičiumi – ši sąlyginai jauna ir nedidelė leidykla per 6 veiklos metus iš viso išleido 22 leidinius, 11-ai iš jų finansavimas gautas būtent per humanitarinės literatūros leidybos programą, taip pat dar 3 projektai (leidiniai) finansuoti kitose LKT programose, taigi net 64 proc. šios leidyklos leidinių gavo LKT finansavimą. Galima išskirti ir keletą kitų organizacijų (leidyklų), priklausomų nuo LKT skiriamo finansavimo, tačiau tik „Jonas ir Jokūbas“ išsiskiria būtent humanitarinės literatūros leidybos programoje (žr. 2 lentelę).

2 lentelė. LKT FINANSUOJAMOS ORGANIZACIJOS (LEIDYKLOS), IŠSISKIRIANČIOS PAGAL FINANSUOJAMŲ LEIDINIŲ DALĮ TARP VISŲ LEIDYKLOS LEIDINIŲ 2016–2021 M.

Leidyklos pavadinimas	Gyvavimo trukmė (metai)	Bendras leidyklos leidinių skaičius	Finansuotų projektų (leidinių) skaičius Humanitarinės literatūros programoje	Finansuotų projektų (leidinių) skaičius literatūros konkursuose	Finansuotų projektų (leidinių) skaičius kitose programose	Iš KRF skirtomis lėšomis finansuotų leidinių dalis tarp visų leidyklos leidinių	Kiek kitų organizacijų parėmė leidyklą
Jonas ir Jokūbas	6	22	11	1	2	64 %	2
Apostrofa	18	75	5	22	1	37 %	-
Aukso žuvis	10	59	4	17	-	36 %	2
Gelmės	7	81	3	22	6	38 %	4
Leidykla Odilė	4	40	2	20	1	58 %	1

Humanitarinės literatūros leidybos programa per metus vidutiniškai finansuoja 24 projektus. Jei prilygintume šią programą leidyklai, ji patektų tarp vidutinio dydžio leidyklų (kaip ir, pavyzdžiui, leidyklos „Vaga“, „Sofoklis“, „Kitos knygos“).

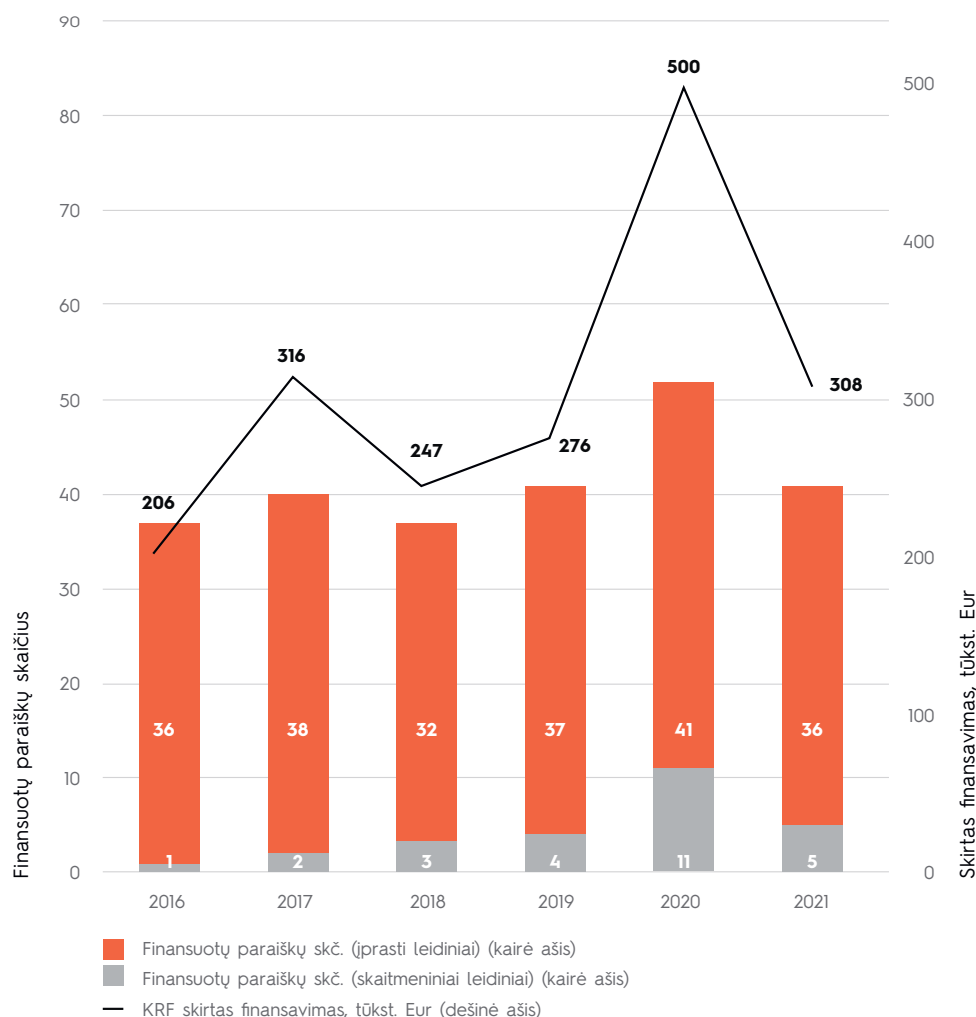
2 HUMANITARINIŲ LEIDINIŲ FINANSAVIMAS KITOSE LIETUVOS KULTŪROS TARYBOS PROGRAMOSE

Humanitariniai leidiniai¹⁸ yra finansuojami ir kitose LKT programose. 2016 m. finansuotos 37 tokios paraiškos (joms iš KRF skirta 205,7 tūkst. Eur), 2019 m. – 41 paraiška (276,3 tūkst. Eur). 2020 m. finansuotos net 52 paraiškos (499,6 tūkst. Eur). Nors 2021 m. finansuota

mažiau paraiškų nei 2021 m. – 41 (308,3 tūkst. Eur), skirtų lėšų kiekis buvo didesnis nei priešpandeminiais 2019 m. Iš viso per 2016–2021 m. tokių paraiškų buvo 248 ir joms skirta 1,853 mln. Eur (žr. 19 pav.).

Iki 2019 m. skaitmeninio formato humanitariniai leidiniai (garso knygos, knygos su CD ar DVD, elektroninės knygos) finansuoti rečiau – 2016–2017 m. jie sudarė 3–5 proc. paraiškų, 2018–2019 m. – 10–14 proc., o prasidėjus Covid-19 pandemijai tokių paraiškų dalis išaugo iki 12–21 proc. Iš viso per 2016–2021 m. 28 tokioms paraiškoms skirta 333,8 tūkst. Eur.

19 pav. KITOSE LIETUVOS KULTŪROS TARYBOS PROGRAMOSE FINANSUOTOS PARAIŠKOS, KURIOSE LEISTI SKAITMENINIAI ARBA ĮPRASTO FORMATO HUMANITARINIAI LEIDINIAI 2016–2021 M.

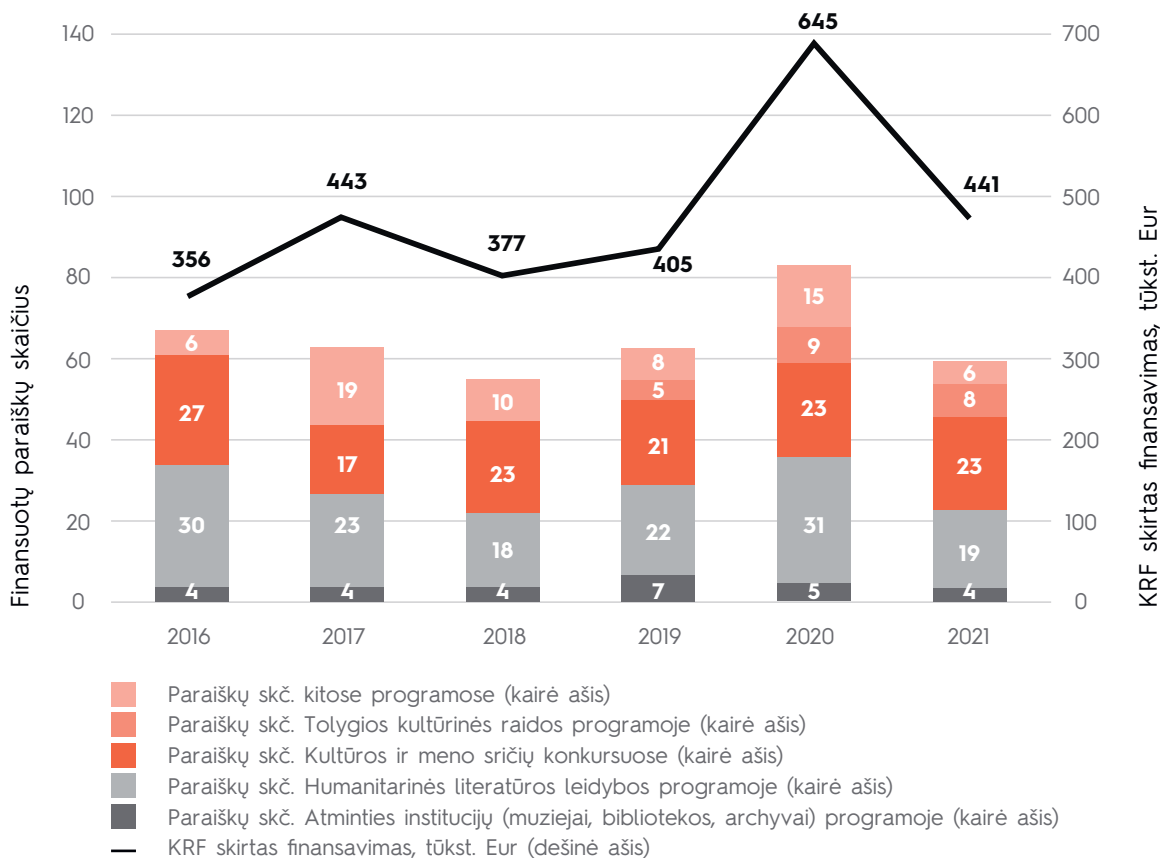
¹⁸Atsiminimai ir prisiminimai, dienoraščiai ir memuarai, laiškai ir raštai, autobiografijos ir biografijos, enciklopedijos, žodynai, žinynai, gidai, tyrimų, filologijos ir filosofijos, istorijos ir paveldosaugos, mitologijos, menotyros, teisės ir politologijos, religijotyros ir teologijos, visuomenės mokslų leidiniai.

2016–2021 m. daugiausiai humanitarinių leidinių buvo finansuoti Kultūros ir meno sričių konkursuose (134 finansuotos paraiškos – 786 tūkst. Eur) ir Atminties institucijų (muziejai, bibliotekos, archyvai) programoje (28 paraiškos – 285,8 tūkst. Eur) (žr. 20 pav.). Dažniausiai tai buvo literatūros srities paraiškos (87 paraiškos – 469,9 tūkst. Eur). Humanitariniai leidiniai finansuoti ir per muziejų (33 paraiškos – 309,1 tūkst. Eur), etninės kultūros (22 – 159,4 tūkst. Eur), kultūros paveldo (22 – 196,9 tūkst. Eur) ir dailės sritis (18 – 137,2 tūkst. Eur).

150 iš 248 humanitarinių leidinių paraiškų įgyvendintos per albumo, knygos, katalogo, žurnalo leidybos (fizinės ir (ar) skaitmeninės), parengimo, vertimo veiklas. Jos gavo pusę (50 proc.) humanitariniams leidiniams skirtų lėšų (933,5 tūkst. Eur). Likusiose 98 paraiškose tarp jau minėtų įgyvendintos ir kitos veiklos, pvz., edukacinės veiklos, parodos, seminarai ir pan. Joms skirta 919,4 tūkst. Eur. Ypač didelė tokių paraiškų dalis buvo TKR programoje – 12 iš 17.

Įvertinus bendrą finansavimą, skiriamą humanitariniams leidiniams (Programos paraiškos sudėtos su kitų programų paraiškomis, kuriose buvo finansuoti humanitariniai leidiniai), matyti, kad iš viso finansuota 391 paraiška už 2,668 mln. eurų. 31 proc. lėšų skirta iš Programos, 29 proc. iš kultūros ir meno sričių konkursų ir likę 40 proc. iš kitų programų (žr. 20 pav.). Humanitariniai leidiniai didžiąją finansavimo dalį gavo ne iš Programos. Programoje dažniau buvo akademiniai istorijos, filosofijos, menotyros ir pan. leidiniai, o kitose LKT administruojamose programose finansavimas skirtas ne tik akademinėi, bet ir pažintinei literatūrai (albumams, katalogams), kraštotyros ir (ar) tam įvykiui ar asmenybei skirtiems leidiniams. TKR programoje didesnėje paraiškų dalyje, be leidybos ar vertimo, įgyvendintos kitos veiklos.

20 pav. HUMANITARINIUS LEIDINIUS VERČIANTYS IR LEIDŽIANTYS PROJEKTAI LIETUVOS KULTŪROS TARYBOS PROGRAMOSE 2016–2021 M.

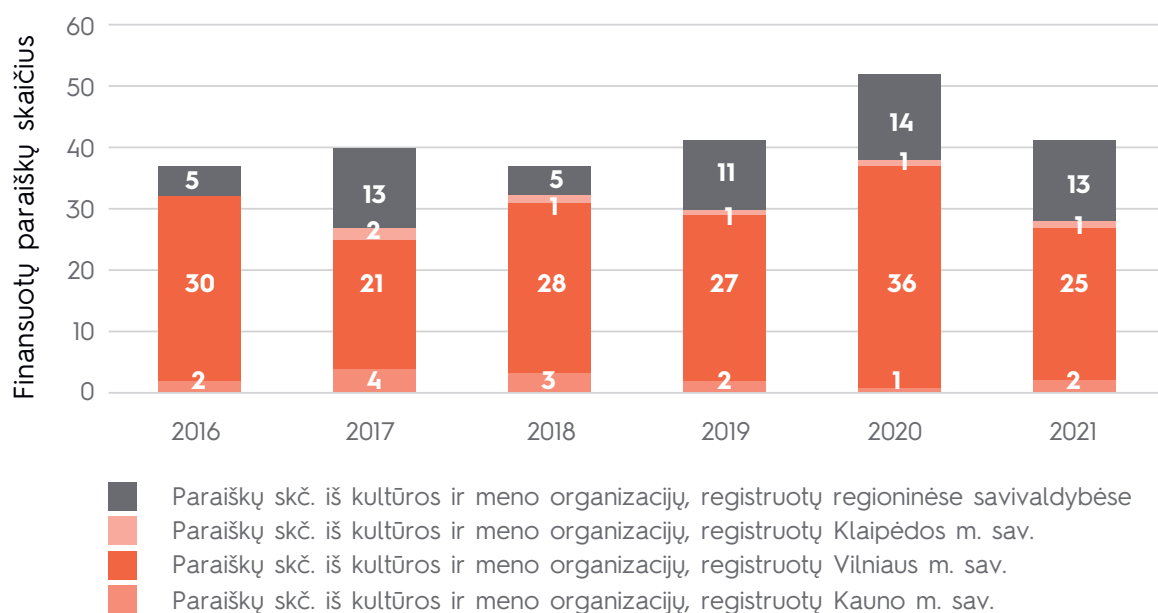

Čia pateikiami keli įdomūs pavyzdžiai, kai kitose programose finansuojami įvairūs humanitariniai leidiniai. Iš dalies panašūs į tokius, kokie būtų Programoje, nes siejasi su filosofijos, istorijos ir pan. mokslo šakomis. Kita vertus, šie leidiniai skiriasi savo forma ir turiniu, dažniau yra pažintinės literatūros sritys – albumai, katalogai, gidai:

1. Programoje „Ugdymas kultūra: vaikų ir jaunimo kultūra“ 2021 m. finansuotas projektas (šiam projektui skirta 8,6 tūkst. eurų), kuriame investuota į trijų filosofinių knygų vaikams parengimą ir leidybą.
2. Architektūros sritys konkurse 2021 m. finansuota paraiška pavadinimu „Vytauto Landsbergio-Žemkalnio audiomemuarai / 5 knygos / Maršrutai“. Jai skirta 5 796 Eur, bus išleista garso knyga, įvyks medžiagos archyvavimas ir edukacinė veikla.
3. TKR programoje galima paminėti 2021 m. paraišką „Įžodintais Kuršių nerijos pėdsakais“, kuria tarp įvairių veiklų finansuojamas garso knygos leidimas. Jai skirta 4,4 tūkst. Eur.
4. Iš TKR programos paraiškai „Chaimo Frenkelio vila. Lietuvos žydų istorijos liudijimai“ skirta 16 tūkst. Eur knygai parengti ir išleisti.
5. Dailės sritys konkurse 2018 m. finansuota paraiška pavadinimu „Michel Pastoreau „Vienos spalvos istorija. Raudona““. Jai skirta 9 tūkst. Eur, už kuriuos išversta, suredaguota, sumaketuota, išleista ir pristatyta knyga. Ataskaitoje rašoma, kad ja „sudominta jaunimo auditorija kultūra ir menu, profesionaliai pristatyta gera verstinė kultūrologinė literatūra“.
6. Fotografijos sritys konkurse 2016 m. 8 tūkst. Eur finansavimas skirtas paraiškai „Istorija objekte“. Jos metu pristatytos 6 fotografijos parodos ir išleistas „projekto parodas nušviečiantis katalogas“.
7. Tarpdisciplininio meno sritys konkurse 2019 m. paraiškai „Knygos „(Ne)priklausomos šiuolaikinio meno istorijos. 1987–2020. III tomas“ leidyba“ skirta 8 tūkst. Eur. Ataskaitoje nurodoma, kad projekto metu parengta knyga, kurioje „surinkta daugiau kaip vienas milijonas simbolių teksto ir pakalbinti 58 Lietuvos kultūros ir meno kūrėjai, įgyvendinę vienokias ar kitokias šiuolaikinio meno istorijos iniciatyvas ne tik didmiesčiuose, bet ir Utenoje, Alytuje, Plungėje ir jos rajone bei kitur“.

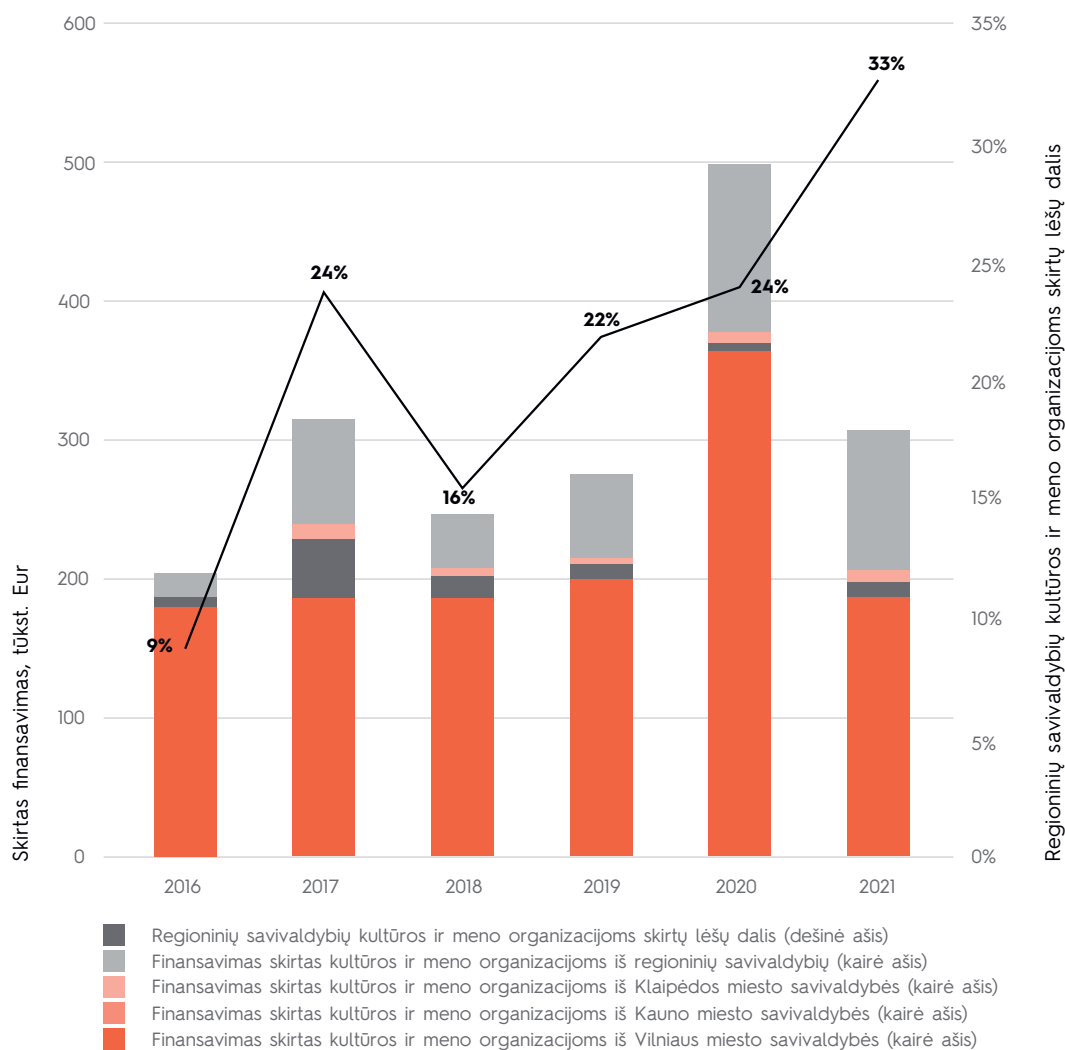
Geografinis pasiskirstymas. Vis daugiau paraiškų, kuriose finansuojami humanitariniai leidiniai, buvo iš kultūros ir meno organizacijų, registruotų regionuose. 2016 m. tokių paraiškų buvo 5, o 2021 m. – 13. Iš viso 2016–2021 m. finansuota 61 tokia paraiška (žr. 21 pav.).

21 pav. HUMANITARIŲ LEIDINIŲ FINANSUOTŲ PARAIŠKŲ SKAIČIUS LIETUVOS SAVIVALDYBĖSE 2016–2021 M.

Su augančiu finansuotų paraiškų skaičiumi siejasi ir iš KRF yra skiriamas vis didesnis lėšų kiekis, skirtas humanitarinių leidinių leidybai regionuose. 2016 m. šioms paraiškoms skirta 9 proc. lėšų (18,5 tūkst. Eur), o 2021 m. – 33 proc. (100,7 tūkst. Eur). Iš viso 2016–2021 m. 61 paraiška skirta 22 proc. lėšų (412,8 tūkst. Eur) (žr. 22 pav.).

22 pav. HUMANITARIŲ LEIDINIŲ FINANSAVIMAS LIETUVOS SAVIVALDYBĖSE 2016–2021 M.

Nors Programa nuo 2019 m. yra skirta tik trimis didžiųjų miestų kultūros ir meno įstaigoms, humanitariniai leidiniai yra leidžiami ir regioninių įstaigų iniciatyva. Tokių leidinių kiekis ir regionams tenkanti lėšų dalis išaugo. Keli tokių leidinių pavyzdžiai:

- 2019 m. TKR programoje buvo skirta 3 810 Eur paraiškai pavadinimu „Leidyns „Žiezmariečių istoriniai nutikimai““. Finansuota knygos leidyba ir edukacinė veikla.
- 2019 m. programoje „Atminties institucijos (muziejai, bibliotekos, archyvai): tarptautinis ir tarpinstitucinis bendradarbiavimas“ paraiškai pavadinimu „Oginskių kultūros paveldo jungtys Lietuvos ir Baltarusijos kelyje 2019“ skirta 6 tūkst. Eur. Jos metu finansuotos įvairios veiklos, tarp jų ir knygos leidyba.

- 2019 m. TKR programoje buvo skirta 4 850 Eur paraiškai pavadinimu „Leidyns „Kupiškio kultūra: žmonės, istorija, dabartis“. Finansuota knygos „Kupiškio kultūros keliais“ leidyba. Joje yra „aprašytos ryškiausios asmenybės, dirbusios bei puoselėjusios Kupiškio kultūrą“.

Humanitariniai leidiniai buvo finansuoti kultūros ir meno organizacijose, kurios buvo registruotos 31 regioninėje savivaldybėje¹⁹. Kitaip nei Programoje, paraiškų, kuriose būtų įgyvendinamos tik albumo, knygos, katalogo, žurnalo leidybos (fizinės ir (ar) skaitmeninės), parengimo, vertimo veiklos, buvo mažuma – 18 iš 61. 43-iose, be šių veiklų, įgyvendintos ir kitos, orientuotos į edukaciją (edukacinė veikla), mokslinę veiklą (konferencijos, inventorizacijos, paskaitos, seminarai, medžiagos rinkimas ir tyrimai), sklaidą (kultūros paveldo pristatymai, straipsniai, parodos, plenerai), bendruomenes (filmo pristatymai, minėjimai, spektakliai, šventės).

¹⁹ Akmenės r., Anykščių r., Biržų r., Elektrėnų, Jonavos r., Jurbarko r., Kaišiadorių r., Kauno m. Kėdainių r., Klaipėdos m., Kretingos r., Kupiškio r., Marijampolės, Mažeikių r., Molėtų r., Neringos, Panevėžio m., Plungės r., Radviliškio r., Raseinių r., Rietavo, Rokiškio r., Šakių r., Šalčininkų r., Šiaulių m., Šilalės r., Šilutės r., Širvintų r., Švenčionių r., Trakų r., Utenos r., Varėnos r., Vilniaus m., Zarasų r.

3 HUMANITARINĖS LITERATŪROS LEIDYBOS PROGRAMOS Palyginimas su Lietuvos kultūros instituto ir Lietuvos mokslo tarybos programomis

LMT Lituanistikos programa. Ja siekiama konkursinio finansavimo būdu koordinuoti ir integruoti svarbiausius lituanistinius mokslo tyrimus ir jų sklaidą Lietuvoje bei užsienyje, įgyvendinti lituanistinių mokslinių tyrimų prioritetą, stiprinti lituanistinių tyrimų indėlį į Lietuvos valstybės humanistikos plėtrą ir taip suteikti mokslinį pagrindą Lietuvos pilietinės ir kultūrinės savimonės ugdymui bei lituanistinio paveldo saugojimui²⁰. Per šią programą 2016–2021 m. buvo finansuoti 324 projektai ir jiems skirta 12,8 mln. Eur.

Lituanistikos programoje yra numatyti 3 uždaviniai. Pirmasis skirtas mokslo projektams, o antras ir trečias – sklaidos projektams vykdyti:

1. Vykdyti lituanistinius mokslinius tyrimus, apimančius ir lituanistinius šaltinius bei specializuotas duomenų bazines;
2. Skatinti lituanistinių mokslinių tyrimų nacionalinę ir tarptautinę sklaidą bei lituanistikos tyrėjų tarptautinį bendradarbiavimą;
3. Leisti lituanistinius darbus (įskaitant ir elektroninę leidybą).

Vertinant LMT statistiką, per 2016–2021 m. įgyvendinant Lituanistikos programos pirmąjį uždavinį finansuoti 143 projektai už 10,2 mln. Eur. Antrasis ir trečiasis uždaviniai, savo pobūdžiu panašūs į trečiąją Programos veiklą (Humanitarinės lietuvių literatūros vertimai į užsienio kalbas ir leidyba), yra orientuoti į leidinių sklaidą (Lietuvoje ir užsienyje).

Jei lygintume su Programa, Lituanistikos programoje 2 ir 3 uždaviniams 2016–2021 m. buvo skirta daugiau lėšų ir finansuota daugiau projektų – 181 projektas už 2,5 mln. eurų, kai Programoje buvo 17 projektų už 94,7 tūkst. eurų, kuriuose vyko vertimas iš lietuvių į kitą kalbą. Programoje vienam tokiam projektui vidutiniškai teko 5,6 tūkst. eurų, o Lituanistikos programos 2 ir 3 uždaviniuose – 14 tūkst. eurų. Nors lėšos investuojamos į vieną kultūros (ir mokslo) projektą skiriasi dvigubai, tai galima paaiškinti kiek kitokių šių leidinių pobūdžiu ir projektų vykdytojų dydžiu:

1. LMT taryba finansuoja didesnės apimties projektus. Iš 181 projekto 32 buvo skirti periodinių leidinių leidybai, jiems vidutiniškai skirta po 28 tūkst. eurų. 24 monografijoms ir 10 tomų išleisti (pvz., „Pietinių pietų aukštaičių šnektų žodyno“ I tomo (A–M) leidyba“) teko maždaug po 10,5 tūkst. eurų).
2. LMT Lituanistikos programoje dažniausiai finansavimą gavo mokslo įstaigos – Vilniaus universitetas (71 projektas ir 3,4 mln. eurų), Lietuvos istorijos institutas (62 ir 1,67 mln. eurų), Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas (48 ir 1,67 mln. eurų), Vytauto Didžiojo universitetas (28). Šių 4 įstaigų projektai sudarė 65 proc. LMT Lituanistikos programos finansuotų projektų, kurie gavo 53 proc. lėšų (8,36 mln. eurų). Kaip minėta, LKT Programoje finansavimas dažniau yra skiriamas leidykloms – labiau kultūros, o ne mokslo įstaigoms, kurios yra mažesnės.

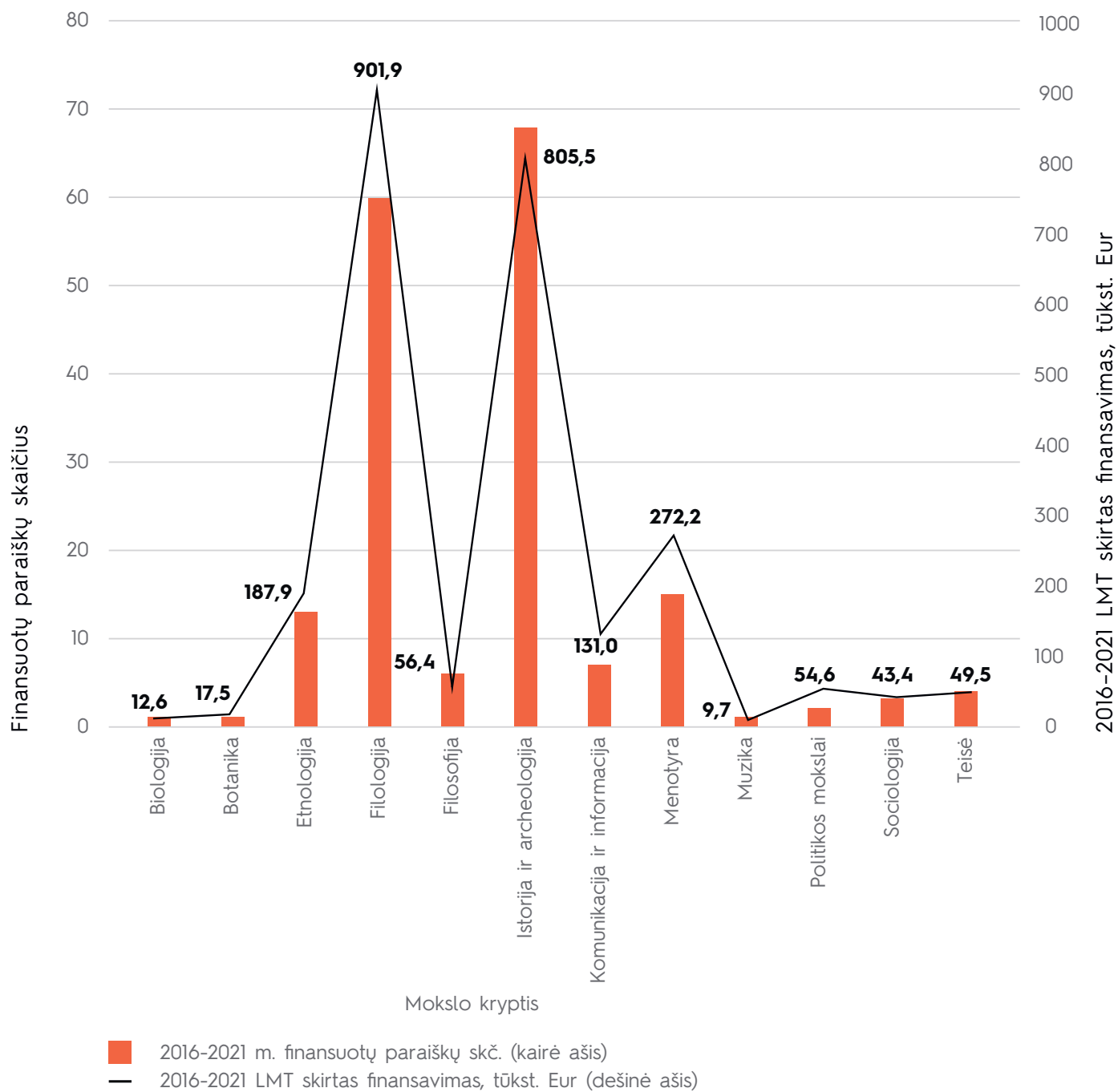
Visos lėšos 2 ir 3 uždaviniams įgyvendinti buvo skirtos 3 didžiuosiuose miestuose registruotoms įstaigoms.

Panašumai, kurių galima rasti lyginant Lituanistikos programą ir Programą, – jose daugiausiai projektų yra iš istorijos srities²¹ (68 projektai už 806 tūkst. eurų) (žr. 23 pav.). Tačiau abi programos skiriasi kitais aspektais – į jas kreipiasi skirtingo dydžio ir tipo projektų vykdytojai, kurie įgyvendina šiek tiek skirtingo tipo projektus.

²⁰ Prieiga per internetą: <https://www.lmt.lt/lt/mokslo-finansavimas/valstybes-uzsakomieji-tyrimai/lituanistikos-20162024-m.-programa/247> (2021-11-23)

²¹ Lituanistikos programoje kartu su istorijos skaičiuoti ir archeologijos srities projektai.

23 pav. LIETUVOS MOKSLO TARYBOS LITUANISTIKOS 2016–2024 M. PROGRAMOS 2 IR 3 UŽDAVINIO FINANSUOTŲ PROJEKTŲ SKAIČIUS PAGAL MOKSLO KRYPTĮ 2016–2021 M. (ŠALTINIS – LIETUVOS MOKSLO TARYBOS STATISTIKA).

LKI Vertimų programa. Vertimų skatinimo programa siekiama prisidėti prie Lietuvos literatūros sklaidos užsienyje. Programa skatinamas grožinės ir negrožinės literatūros, vaikų ir jaunimo literatūros, poezijos, dramaturgijos, taip pat kitų reikšmingų tekstų (knygų, leidinių) vertimas ir leidyba²² nuo 2001 metų. Pagal LKI statistiką, 2016–2021 m. Vertimų programoje iš viso išversta 221 knyga ir joms skirta 672,3 tūkst. Eur. Dažniausiai finansuoti grožinės literatūros (93), vaikų ir jaunimo literatūros (49), taip pat poezijos (29) ir antologijos (8) leidinių vertimai. Kiti leidiniai versti rečiau – per 2016–2021 m. išverstos 7 atsiminimų, 33 negrožinės literatūros ir 2 kitos knygos, kurios galėtų būti priskiriamos

humanitarinei literatūrai. Joms skirta 172,5 tūkst. Eur. Tai sudarė 19 proc. leidinių ir 26 proc. lėšų. Vidutiniškai vienai iš šių 42 knygų išversti buvo skiriami 4 107 eurai. Vertimo kaina dažniau yra susijusi su šalies ekonominio išsivystymo lygiu. Brangiausiai knygų vertimas kainavo Vakarų šalyse, pvz., Vokietijoje vienam vertimui vidutiniškai skirta 7 468 eurai. Jei lygintume, kaimyninėje Lenkijoje knygos vertimui skirta 3 316 eurų, o Programoje vienam vertėjui teko 2 240 eurų. Mažiau nei po 3 tūkst. eurų knygų vertimui iš lietuvių kalbos buvo skirta Italijoje, Serbijoje ir Makedonijoje (žr. 3 lentelę). Palyginimui – Programoje vidutiniškai vertimui skirta 2 240 eurų.

3 lentelė. LIETUVOS KULTŪROS INSTITUTO VERTIMŲ SKATINIMO PROGRAMOS 2016–2021 M. ATSIMINIMŲ, NEGROŽINĖS LITERATŪROS KNYGOMS VERSTI SKIRTOS LĖŠOS (ŠALTINIS – LIETUVOS KULTŪROS INSTITUTO STATISTIKA).

Šalis	Išverstų knygų skaičius	Vidutinė vertimo kaina, Eur
Vokietija	5	7 468
Jungtinė Karalystė	1	7 000
Austrija	1	6 500
Suomija	1	4 800
JAV	2	4 700
Pietų Korėja	1	4 420
Šiaurės Makedonija	1	4 125
Brazilija	1	3 800
Rusija	6	3 537
Indija	1	3 500
Prancūzija	2	3 500
Ukraina	6	3 401
Lenkija	5	3 316
Nyderlandai	1	3 280
Kinija	2	3 179
Italija	4	2 975
Serbija	1	2 860
Makedonija	1	2 000

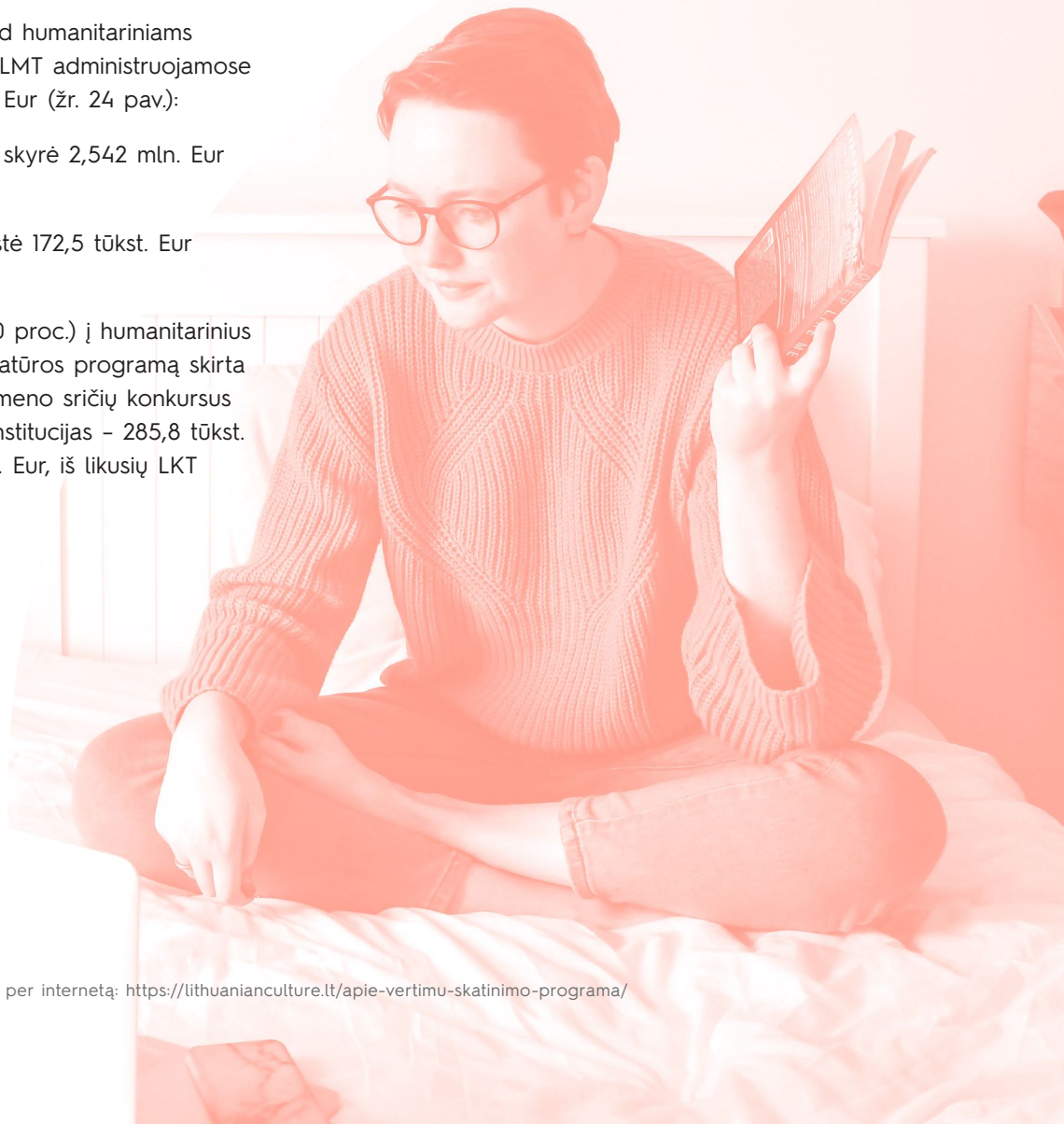
LKI Vertimų programa skiriasi nuo LKT Programos ir kitu aspektu. Vertimų programoje dažniausiai finansuojami užsienyje veikiantys leidėjai (*Pirmenybė teikiama užsienio leidėjams, ketinantiems išleisti lietuvių (arba su Lietuva susijusio) autorius (-ių) didesnės apimties teksto (knygos, leidinio) vertimą į užsienio kalbą. Konkurse gali dalyvauti ir Lietuvos leidėjai, tačiau jie privalo pateikti išsamią*

knygos leidimo užsienio kalba motyvaciją bei preliminarų jos sklaidos (platinimo) užsienio šalyse planą²³), o LKT – Lietuvos Respublikoje registruoti juridiniai asmenys. Kitaip nei LMT Lituanistikos programa, LKI Vertimų programa nėra panaši į LKT Programą nė vienu aspektu – skiriasi tiek dažniausiai verčiami leidiniai, tiek ir paraiškų teikėjai, kurie gali dalyvauti Vertimų programoje.

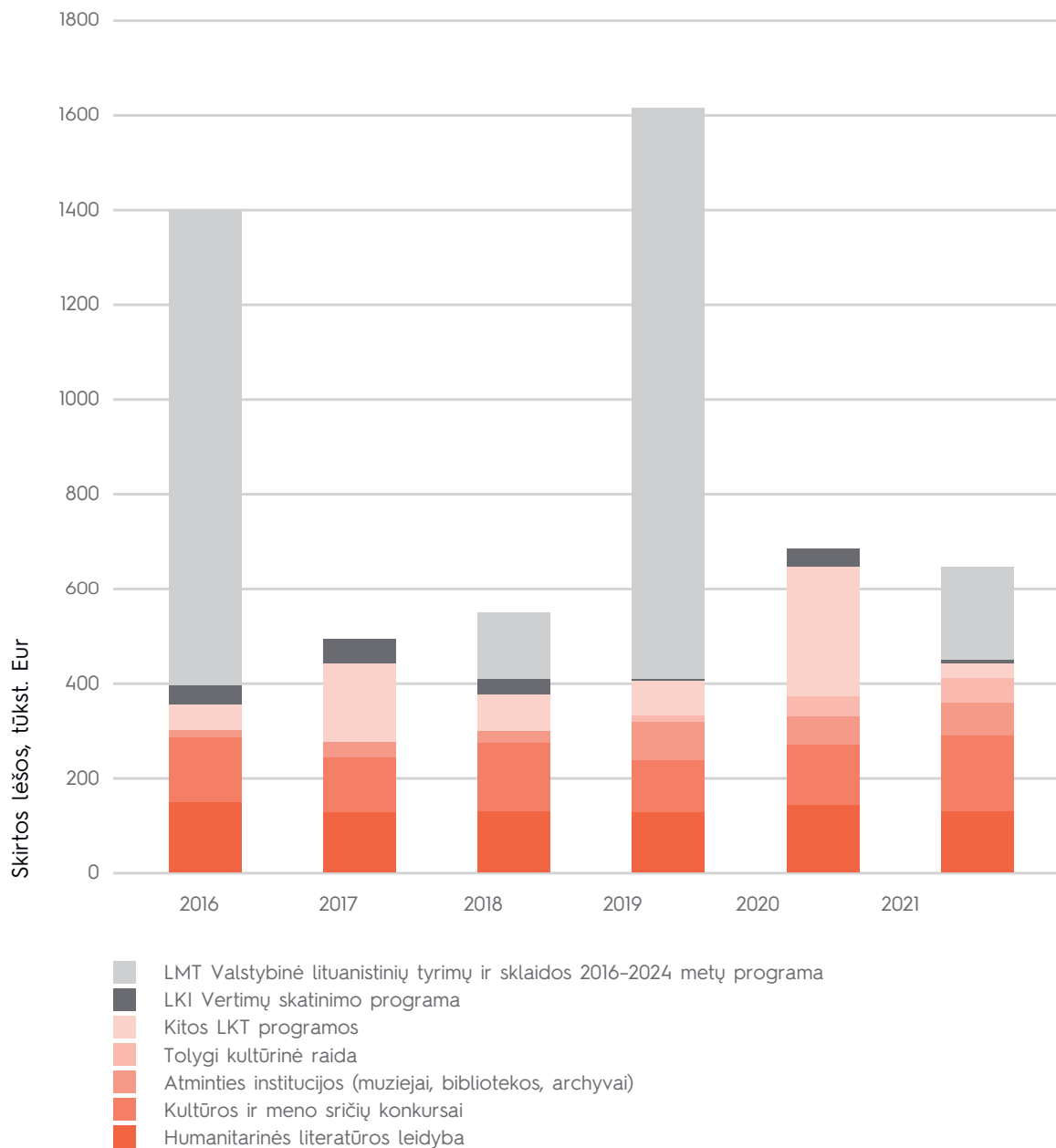
Kaip ir LKT kuruojama Humanitarinės literatūros leidybos programa, Atviros Lietuvos Fondo iniciatyva 1992–2009 metais veikusi Atviros Lietuvos knygos* (ALK) programa finansavimą skyrė humanitarinės pakraipos leidiniams. Per visą ALK gyvavimo laikotarpį buvo paremta 358 knygų leidyba, t. y. vidutiniškai 20 knygų per metus. Tuo tarpu Humanitarinės literatūros programoje finansavimas suteiktas ~130 leidinių, arba vidutiniškai 24 leidiniams per metus.

Apibendrinant galima sakyti, kad humanitariniams leidiniams 2016–2021 m. LKT, LKI ir LMT administruojamose programose buvo skirta 5,419 mln. Eur (žr. 24 pav.):

1. LMT per Lituanistikos programą skyrė 2,542 mln. Eur (47 proc. lėšų);
2. LKI su Vertimų programa paskirstė 172,5 tūkst. Eur (3 proc.);
3. LKT investavo 2,668 mln. Eur (50 proc.) į humanitarinius leidinius. Per Humanitarinės literatūros programą skirta 814,7 tūkst. Eur, per Kultūros ir meno sričių konkursus – 786 tūkst. Eur, per Atminties institucijas – 285,8 tūkst. Eur, iš TKR investuoti 106,9 tūkst. Eur, iš likusių LKT programų – 674,3 tūkst. Eur.

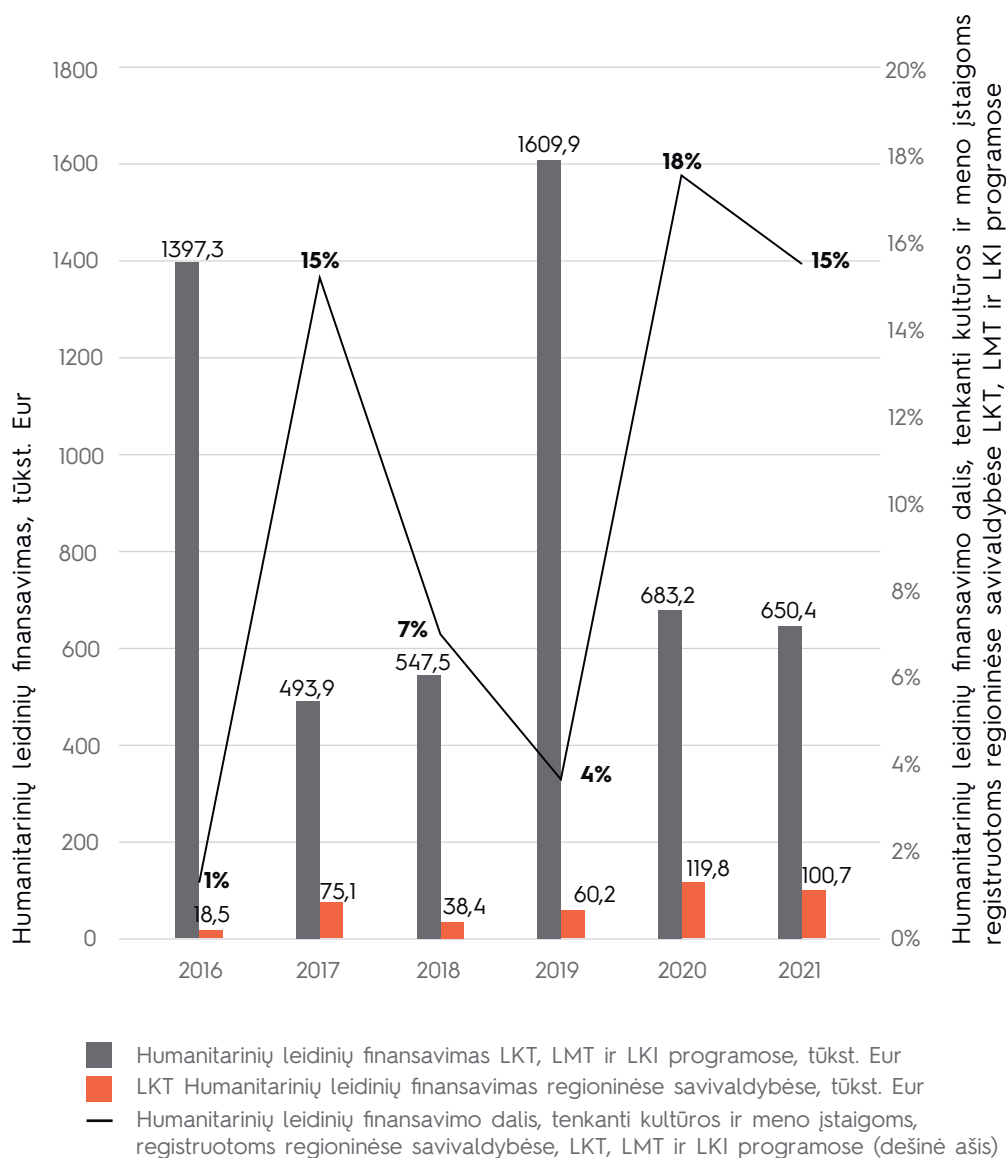
24 pav. HUMANITARINIŲ LEIDINIŲ FINANSAVIMAS LKT, LMT IR LKI PROGRAMOSE 2016–2021 M.

Vertinant visų 3 įstaigų finansavimą regionuose (57 savivaldybėse) matyti, kad (žr. 24 pav.):

1. humanitarinių leidinių leidybą regioninėse savivaldybėse finansavo tik LKT;
2. finansavimas per 2016–2021 m. išaugo. 2016 m. regioninėse savivaldybėse registruotoms įstaigoms skirtas 1 proc. finansavimo (18,5 tūkst. Eur iš 1,397 mln. Eur), o 2021 m. regionams tenkanti dalis išaugo iki 15 proc. (100,7 tūkst. Eur iš 650,4 tūkst. Eur).

25 pav. HUMANITARINIŲ LEIDINIŲ FINANSAVIMAS LIETUVOS KULTŪROS TARYBOS PROGRAMOSE, LIETUVOS KULTŪROS INSTITUTO VERTIMŲ SKATINIMO PROGRAMOJE IR LIETUVOS MOKSLO TARYBOS LITUANISTIKOS 2016–2024 M. PROGRAMOS 2 IR 3 UŽDAVINIUOSE 2016–2021 M.

Toks finansavimo pasiskirstymas leido finansavimą gauti skirtingo tipo ir (ar) dydžio asmenims (fiziniams ir juridiniams), leidžiantiems ir (ar) verčiantiems skirtingo tipo humanitarinius leidinius (žr. 4 lentelę). Taigi LKT, LKI ir LMT administruojamų programų finansavimas iš esmės nepersidengia:

1. LKI Vertimų programoje finansavimas yra skirtas fiziniams asmenims užsienyje. Nors joje buvo verčiama humanitarinė literatūra, ši sudarė tik penktadalį leidinių. Šioje programoje dažniausiai finansuoti grožinės literatūros ir poezijos vertimai.
2. LMT Lituanistikos programos finansavimas (2 ir 3 uždaviniuose) buvo labiau koncentruotas, pasiekė 3 didžiuosiuose miestuose, dažniausiai mokslo įstaigų leidžiamus periodinius leidinius ir akademinę literatūrą.

3. LKT administruojamose programose dalyvavo įvairios kultūros ir meno organizacijos (Programoje dažniausiai leidyklos, TKR – muziejai ir kultūros centrai, kitose programose – įvairios organizacijos), kurios buvo regioninės (TKR ir kitose LKT programose) arba registruotos didžiuosiuose miestuose (Programa ir kitose LKT programose). Programos finansavimas dažniau pasiekė akademinę literatūrą, TKR programos finansavimas – kraštotyrinius, pažintinius ar tam tikram įvykiui ar asmenybei skirtus leidinius. Kitose LKT administruojamose programose finansuoti patys įvairiausi humanitariniai leidiniai.

4 lentelė. LIETUVOS KULTŪROS TARYBOS ADMINISTRUOJAMŲ PROGRAMŲ, LIETUVOS KULTŪROS INSTITUTO VERTIMŲ STKATININIMO PROGRAMOS IR LIETUVOS MOKSLO TARYBOS LITUANISTIKOS 2016–2024 M. PROGRAMOS Palyginimas (ŠALTINIAI – LIETUVOS KULTŪROS TARYBOS, LIETUVOS KULTŪROS INSTITUTO IR LIETUVOS MOKSLO TARYBOS STATISTIKA).

	Organizacijų registracijos vieta	Dažniausias humanitarinių leidinių formatas	Dažniausiai išleidžiami humanitariniai leidiniai	Kam dažniausiai skiriamas finansavimas?
Lietuvos kultūros tarybos Humanitarinės literatūros leidybos programa	Vilnius, Kaunas, Klaipėda	Akademinė literatūra	Istoriniai, filosofiniai	Leidykloms
Lietuvos kultūros tarybos Tolygios kultūrinės raidos programa	57 regioninės savivaldybės	Kraštotylinė, pažintinė, tam tikram įvykiui ar asmenybei skirta literatūra	Istoriniai, paveldosauginiai	Regioniniams muziejams, kultūros centrams
Kitos Lietuvos kultūros tarybos administruojamos programos	Visa Lietuva	Įvairi literatūra	Įvairūs	Įvairioms kultūros ir meno organizacijoms
Lietuvos mokslo tarybos Lituanistikos 2016–2024 m. programa	Vilnius, Kaunas, Klaipėda	Akademinė literatūra, periodinė leidyba	Istoriniai ir archeologiniai, filologiniai	Mokslo įstaigoms
Lietuvos kultūros instituto Vertimų skatinimo programa	Užsienis	Įvairi literatūra	Įvairūs	Fiziniam asmenims

ĮŠ VA DOS

**2016–2021 M. HUMANITARINĖS
LITERATŪROS PROGRAMOS
FINANSAVIMAS BUVO STABILUS
– JAI SKIRTA PO 130 AR 150 TŪKST.
EURŲ PER METUS, FINANSUOTA
MAŽDAUG KAS TREČIA PARAIŠKA.
HUMANITARINĖS LITERATŪROS
LEIDYBOS PROGRAMA
PASIŽYMĖJO IR AUKŠTŲ
FINANSAVIMO INTENSYVUMU –
FINANSUOTOS PARAIŠKOS VISAIS
METAIS VIDUTINIŠKAI GAVO BENT
60 PROC. PRAŠOMOS SUMOS.**

Finansavimo poreikis, siekęs 0,88 mln. eurų 2016 m., 2018–2019 m. stabilizavosi maždaug ties 0,5 mln. riba. 2020 ir 2021 m. finansavimo poreikis išaugo 1,5–2 kartus, iki 0,96 ir 0,72 mln. eurų. Tam įtakos galėjo turėti 2020 m. finansavimo paskirstymo išskaidymas į du etapus ir 2021 m. užsitęsusį Covid-19 pandemiją.

Svarbu atkreipti dėmesį, kad 2016–2019 m. finansuojant Programos leidinius beveik prie kas penkto iš jų (17 iš 93) prisidėjo rėmėjai (įvairios įstaigos (biudžetinės, viešosios, užsienio šalių, labdaros ir (ar) paramos fondai), verslas, mecenatai ir patys autoriai). Jų prisidėjimas buvo stabilus, bet nedidelis – siekė maždaug 8 tūkst. eurų 2016, 2017 ir 2019 m. ir sudarė 3–4 proc. lėšų, skirtų projektams įgyvendinti. 2018 m. šių lėšų dalis buvo išaugusi iki 27 tūkst. eurų (14 proc.).

Yra organizacijų, kurios finansavimą gavo stabiliai – 2016–2021 m. paraiškas pateikė 116 skirtingų organizacijų, kurių dauguma yra leidyklos. Kiekvienais metais Programoje maždaug trečdalis organizacijų teikė paraiškas pirmą kartą. Tik 24 įstaigoms pavyko gauti finansavimą du ar daugiau kartų. Taip pat vertėtų akcentuoti ir nemenką suteikiamo finansavimo koncentraciją organizacijų atžvilgiu – trims organizacijoms finansavimas projektams suteiktas 11–15 kartų, taip pat dar 9 organizacijoms finansavimas suteiktas 5–9 teiktoms paraiškoms. Viena organizacija finansavimą iš KRF pritraukė 11-ai projektų (leidinių) iš Humanitarinės literatūros leidybos programos ir 14-ai per kitas LKT programas, šis finansavimas apėmė daugiau nei 60 proc. visų leidyklos leidinių.

Humanitarinės literatūros leidybos programa išsiskiria tuo, kad joje fiksuojama itin didelė specialistų kaita – 4-iuose iš 5-ių projektų yra įdarbinamas vis naujas vertėjas ir (ar) redaktorius. Tiek vertėjų, tiek redaktorių kaita susijusi su tuo, kad specialistai pasirenkami pagal srities specializaciją

(pavyzdžiui, istorikas nebus įdarbinamas verčiant ar redaguojant filosofinį leidinį). Didelė vertėjų ir redaktorių kaita susijusi su tuo, kad verčiami įvairių kalbų leidiniai, bei su mažu atlygiu, tenkančiu šiems specialistams. Palyginus vertimui skirtas lėšas iš LKT Humanitarinės literatūros leidybos programos su Lietuvos kultūros instituto vertimų skatinimo programa, kurioje versti panašūs leidiniai (atsiminimai, negrožinė literatūra), pastebėta, kad Humanitarinės literatūros leidybos programoje vienam vertimui vidutiniškai skiriama mažiau – 2,8 tūkst. eurų, kai Lietuvos kultūros instituto vertimų skatinimo programos projektams, vykusiems Lenkijoje, atitinkamai buvo skirta 3,7 tūkst. eurų.

Vertinant Humanitarinės literatūros leidybos programoje finansuojamų projektų (leidinių) turinį pastebėta, jog dažniausiai finansavimą gauna istoriniams ir filosofiniams leidiniams skirti projektai. Istoriniai leidiniai dažniausiai yra lietuviškos, o filosofijos – užsienietiškos kilmės, tad būtent pastarieji kūriniai šioje programoje yra išverčiami dažniausiai. Atsižvelgiant į kalbos aspektą, programos veikimo pradžioje vyravo vertimai iš anglų, lenkų kalbų, tačiau nuo 2018 metų kalbų, iš kurių verčiami kūriniai, įvairovė didėjo, – reikšmingai pagausėjo kūrinių, verčiamų iš vokiečių, prancūzų ar kitų kalbų. Remiantis turimais duomenimis apie leidinių (planuojamą) tiražo dydį ir puslapių skaičių, didžiausi buvo istoriniai leidiniai, tačiau ryškių skirtumų tarp leidinių šiuo aspektu pastebėta nebuvo.

Vertinant visus Humanitarinės literatūros leidybos programos projektus, vidutinis laikas nuo projekto pradžios iki pabaigos siekė apie 11 mėnesių, o jei projekto veiklose buvo numatyta ir kūrinių leidyba, pasibaigus projektui leidinys įprastai jau būdavo išleistas.

Vertinant humanitarinių leidinių finansavimą visame Lietuvos kultūros tarybos kontekste matyti, kad didžiąją finansavimo dalį tokie leidiniai gauna kitose LKT administruojamose programose. 2016–2021 m. iš 391 paraiškos 143 buvo Programoje. Iš 2,668 mln. Eur, išleistų humanitariniams leidiniams, tik 31 proc. lėšų buvo skirta iš Programos. Likusios – iš Kultūros ir meno sričių konkursų ir kitų LKT programų. 2016–2021 m. dauguma paraiškų finansuotos kultūros organizacijose, kurios registruotos Vilniaus m., tačiau paraiškų, kurias vykdančios organizacijos buvo registruotos regionuose, dalis ir finansavimas augo. Didžiuosiuose miestuose paraiškos dažniau įgyvendintos gryna forma – išleidžiant leidinį (elektroninį ar fizinį), o regionuose šalia leidybos finansuojamos papildomos veiklos, orientuotos į edukaciją, mokslinę veiklą, sklaidą ir bendruomenes.

Vertinant visas LKT administruojamas programas, galima teigti, kad per LKT finansavimas pasiekia įvairių humanitarinių leidinių leidybą visoje Lietuvoje. Žvelgiant detaliau ir lyginant Humanitarinės literatūros leidybos programą su kitomis LKT programomis pastebėta, kad Programoje dažniau finansuojami akademiniai istoriniai, filosofiniai, menotyriminiai leidiniai – žodynai, biografijos, filosofijos traktatai. Finansavimą gavo tik Vilniuje ir Kaune registruotos kultūros ir meno organizacijos. Tolygios kultūrinės raidos programa išsiskyrė tuo, kad į ją paraiškas galėjo teikti tik regioninėse savivaldybėse registruotos įstaigos, bei tuo, kad humanitariniai leidiniai dažniau buvo pažintiniai (albumai, katalogai), kraštotyriminiai ir (arba) skirti tam tikram įvykiui ar asmenybei. Šioje programoje, be leidybos ir vertimo veiklų, dažniau įgyvendintos kitos veiklos, kaip šventės, renginiai ir pan. Kitose LKT programose humanitarinių leidinių įvairovė buvo didelė, jie buvo leidžiami visoje Lietuvoje registruotų kultūros ir meno organizacijų.

Kadangi humanitariniai leidiniai finansavimą gali gauti įvairiose Lietuvos kultūros tarybos administruojamose programose, finansavimo skyrimas Humanitarinės literatūros leidybos programai rodo, kad valstybė skiria didesnę dėmesį humanitarinei literatūrai siekdama paskatinti akademinį istorinių, filosofinių ir pan. knygų leidybą. Atitinkamai finansavimas iš Tolygios kultūrinės raidos programos rodo, kad Regioninės kultūros tarybos prioritetą teikia edukaciniams humanitariniams leidiniams – pažintinei, kraštotyriminei ir pan. literatūrai.

Įvertinus Lietuvos kultūros tarybos administruojamas programas, Lietuvos mokslo tarybos Lituanistikos 2016–2024 m. programą ir Lietuvos kultūros instituto Vertimų skatinimo programą matyti, kad šių trijų institucijų finansavimas iš esmės nepersidengia:

1. Lietuvos kultūros instituto Vertimų skatinimo programos lėšos (172,5 tūkst. Eur), skirtos humanitariniams leidiniams, pasiekia fizinius asmenis (vertėjus), esančius užsienyje, ir vykdo lietuviškos humanistikos sklaidą už Lietuvos ribų.
2. Lietuvos mokslo tarybos Lituanistikos 2016–2024 m. programa (2,5 mln. Eur) koncentruojasi į Vilniuje, Kaune ir Klaipėdoje registruotų mokslo įstaigų leidžiamus periodinius leidinius ir akademinę literatūrą.
3. Lietuvos kultūros tarybos administruojamų programų lėšos (2,7 mln. Eur) pasiekia visoje Lietuvoje esančias kultūros ir meno organizacijas, kurios leidžia įvairią humanistinę literatūrą – nuo akademinės iki pažintinės.

